

“Будзеце вы, будзем і мы”

Нацыянальнаму акадэмічнаму драматычнаму тэатру імя Максіма Горкага — 85! Урачыстасць у гонар юбілею сталася настальгічным аглядам зробленага, падзякай кожнаму, уключаючы гледачоў, і поглядам у будучыню.

Міністр культуры краіны Юрый Бондар віншуе горкаўцаў.

Падчас святочнай імпрэзы.

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота Таццяны СВІРЭПА

Прывітальны адрас Прэзідэнта краіны зачытаў намеснік Прэм’ер-міністра Беларусі Васіль Жарко. Віншаванне ад Кіраўніка дзяржавы атрымаў і народны артыст Беларусі, рэжысёр Барыс Луцэнка — з нагоды нядаўняга 80-годдзя. Узгадалі і яшчэ адну такую ж юбіляршу — народную артыстку Беларусі непараўнальную Бэлу Масумян (яна літаральна выпырхнула на сцэну — уся ў белым, у лабутэнах, з паветранымі шарыкамі ў руках), павіншавалі Івана Мацкевіча, які сёлета справіў 70-годдзе.

Ганаровыя граматы, падзякі і іншыя ўзнагароды Савета міністраў і Міністэрства культуры краіны атрыма-

лі зоркі тэатра Вераніка Пляшкевіч, Руслан Чарнецкі, Аляксандр Ждановіч, Сяргей Жбанкоў, Іна Савенкава, Алёна Сцяцэнка, Васіль Грачухін, Павел Еўтушэнка (малады юбіляр тэатра: яму аkurat у гэты дзень споўнілася 30), галоўны мастак Ала Сарокіна, загадчык мастацка-пастановачнай часткі Наталля Грамыка, найлепшыя супрацоўнікі іншых службаў.

Галоўным падарункам ад Беларускага прафсаюза работнікаў культуры, інфармацыі, спорту і турызму стала мікрахвалёўка — усяму тэатру. Свае віншаванні даслалі пасольствы, творчыя калектывы, грамадскія аб’яднанні.

Заканчэнне — на ст. 2 — 3

Соцыум

ПАЛЁТЫ НАД НЯЗДЗЕЙСНЕНАЙ ІДЫЛІЯЙ

Трыццаць гадоў таму для наведвальнікаў адкрылі першы і, бадай, адзіны ў краіне сапраўдны скансэн — Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту. Як там захоўваюцца традыцыі, высвятляла “К”.

ст. 4 — 5

Prof-партфолія

РАМЯСТВО АД БОГА І ЗЯМЛІ

Гліна — не надта далікатны матэрыял, таму рамяство глінамеся збольшага — прэрагатыва мужчын. Людміла КАВАЛЬЧУК — шчаслівае выключэнне. Пра ганчарства і не толькі — у яе размове з “К”.

ст. 12

а “К” но ў свет

НІЯКАГА КАПІРАЙТУ НА ПІЦУ!

Новым аб’ектам сусветнай культуры спадчыны неўзабаве можа стаць... піцца! Дакладней, традыцыі яе прыгатавання ў Неапалі. Пра тое, чаму і навошта, “К” пагутарыла з Прэзідэнтам Асацыяцыі неапаітанскіх піцаёла Сержыя МІЧУ.

ст. 14

Самабытная разнастайнасць

Эбру і чыні, сепіяліт і тээхіп, гукі кануна і оперныя спевы... Палітра Дзён культуры Турэцкай рэспублікі ў Беларусі, што прайшлі з 26 па 30 лістапада, была надзвычай маляўнічай ды разнастайнай.

Як адзначыў падчас адкрыцця мерапрыемства міністр культуры Рэспублікі Беларусь Юрый Бондар, такія маштабныя культурныя падзеі дазваляюць нашым народнаму яшчэ лепей спазнаць адзін аднаго.

Культурнае свята стаў шыкоўны гала-канцэрт у Белдзяржфілармоніі, які аб'ядноўваў самыя розныя праявы культуры Турцыі — як традыцыйныя танцы і спевы, так і сучасныя рытмы. Пры гэтым, усім пунктам праграмы былі ўласцівыя самабытнасць і высокі выканальніцкі ўзровень — што ахвотна адзначала публіка сваімі апладысмантамі.

Апрача мастацкай часткі, праграма мерапрыемства прадугледжвала і перамоў аб далейшым развіцці культурнага супрацоўніцтва паміж краінамі. Як адзначыў кіраўнік дэлегацыі, намеснік міністра культуры і турызму Турцыі Хусейн Яйман, ужо ў сакавіку наступнага года плануецца адкрыццё ў Мінску турэцкага культурнага цэнтра.

Намеснік міністра культуры і турызму Турэцкай Рэспублікі Хусейн Яйман падчас адкрыцця Дзён культуры. / Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Эфектная дэманстрацыя народных касцюмаў выкалала захапленне публікі.

Афіцыйна

Згодна з пастановамі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, каля дзясятка аматарскіх калектываў краіны атрымалі і пацвердзілі званне народнага, узорнага і заслужанага.

За значны ўклад у развіццё аматарскай мастацкай творчасці, папулярнасцю нацыянальных культурных традыцый, адваедны мастацкі ўзровень і творчыя паказчыкі званнем народнага калектыву адзначана эксперыментальная вакальная група "Берагіня" Дараўскага сельскага Дома культуры Ляхавіцкай раённай цэнтралізаванай клубнай сістэмы Брэсцкай вобласці, а таксама інструментальны ансамбль "Джаз-Арт" настаўнікаў Ляхавіцкай дзіцячай школы мастацтваў. Узорнымі названія студыя моды "Сілуэт" Палаца дзіцячай творчасці горада Баранавічы, студыя выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва "Светлячок" Цэнтра дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі горада Бяроза і аркестр народных інструментаў "Мазаіка" сярэдняй школы №3 горада Наваполацка.

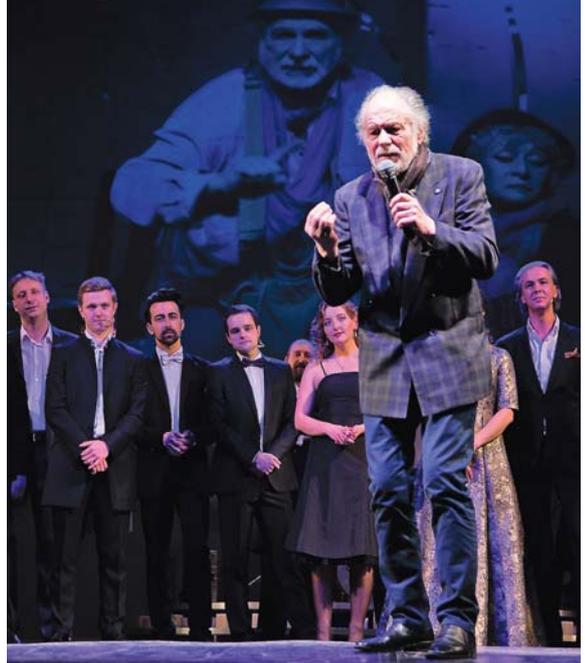
Званне Заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь прысвоена народнаму хору "Радзеяка" Гомельскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў імя Нестара Сакалоўскага. Пацвердзілі такое званне народны ансамбль танца "Лявоніха" і ўзорны харэаграфічны ансамбль "Зорка" Цэнтра культуры "Віцебск", узорны ансамбль беларускай песні "Цернічка" культурна-спартыўнага цэнтра Мінскага аддзялення Беларускай чыгункі.

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 1.)

Міністр культуры краіны Юрый Бондар невыпадкова адзначыў асаблівую цеплыню, сямейнасць, душэўнасць вечарыны. І ўгадаў, што гэты тэатр быў першым, які ён наведаў у сваім дзяцінстве. Той візіт стаў вызначальным у яго лёсе: "Я зразумеў, што тэатр — гэта чуд. І вырашыў звязаць сваё жыццё з мастацтвам". З пранікнёным папраўдзе мастацкім маналагам выступіў дырэктар тэатра Эдуард Герасімовіч, угадаўшы, што тэатр — гэта і людзі, і будынак, і шмат чаго іншага: "Грошы — таксама тэатр. Гэта тая рэалістычная драматургія, без якой тэатр жыць не можа".

Шчырымі ўспамінамі дзяліліся многія дзеячы тэатра і культуры, на экране раз-пораз з'яўляліся дакументальныя кадры, фотаздымкі, з-за чаго ўся вечарына пачала нагадваць штосьці накіталт дакументальнага тэатра. Не абышлося і без постмадэрнісцкіх "пераасэнсаваных" фрагментаў уласных спектакляў: літаральна ў кожнай сцэне была гэтка гіпертэкстуальная спасылка на свае пастаноўкі. А ў якасці інтэрактыўна гледачам прапанавалі віктарыну з прызамі: той, хто першым адгадаў, які спектакль на здымку, атрымаў юбілейны календарык. Вядучыя рабілі сэлфі не толькі на сцэне, але і ў зале разам з

"Будзеце вы, будзем і мы"

Віншаванні прымае рэжысёр Барыс Луцэнка.

У асацыяцыі — новы старшыня

28 лістапада ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася справаздачна-выбарчая канферэнцыя Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі. У мерапрыемстве ўзялі ўдзел 365 дэлегатаў з самых розных куткоў Беларусі — супрацоўнікі сталічных, рэгіянальных і раённых бібліятэк рэспублікі.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Як падкрэсліла ў сваім выступленні старшыня Савета БА і намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэцы краіны па абслугоўванні карыстальнікаў і ідэалогіі Алена Далгаполава, за апошні час колькасць членаў асацыяцыі даволі істотна знізілася. Напрыклад, калі ў 2013-м у складзе БА знаходзілася 1500 чалавек, то сёння — блізу 900 чалавек.

— Зрэшты, гэта паказвае, што ў складзе нашай арганізацыі засталіся сапраўды тыя, каму гэта цікава, хто хоча з дапамогай БА зрабіць бібліятэчнае жыццё краіны больш змястоўным, — адзначыла выступоўца.

Большасць членаў асацыяцыі — гэта сталічныя бібліятэкары (56 % ад агульнай колькасці). Зусім мала прадстаўнікоў БА ў Брэсцкай і Магілёўскай абласцях, а ў Гродзенскай іх да апошняга часу не было ўвогуле.

Па словах Алены Далгаполавай, Беларуская бібліятэчная асацыяцыя ў апошнія гады найбольшую ўвагу надае праектам, якія дазваляюць загучаць слова "бібліятэка" і "бібліятэкар" па-новаму, каб зламаць традыцыйныя стэрэатыпы ўспрымання бібліятэк і бібліятэкараў з боку грамадства.

Для гэтага праводзяцца бібліятэчныя веларабегі (першы быў арганізаваны ў рамках буйнога міжнароднага праекта Cycling for Libraries у 2014 годзе) і кніжныя фестывалі (напрыклад, фэст "Горад і кнігі", які ладзіцца ў Мінску з 2015 года і збірае на сваіх пляцоўках тысячы гараджан), "бібліяночы".

— Чым больш з'явіцца нестандартных па форме і змесце праектаў, тым больш будзе ставіцца грамадства да бібліятэк і іх супрацоўнікаў, — адзначыла Алена Далгаполава.

Пасля выступлення старшыні асацыяцыі быў заслуханы даклад кіраўніка рэвізійнай камісіі, а пазней адбыліся выбары ў Савет Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі. Па выніках галасавання новым старшынёй БА стала Іна Юрык — дырэктар Навуковай бібліятэкі БНТУ. Яе намеснікамі сталі Наталля Макеева і Марына Рафеева. Таксама былі абраны новыя старшыні шэрагу камітэтаў БА.

Істотна змененая структура працоўных органаў БА: ліквідаваны камітэт па інфармацыйных тэхналогіях, а таксама аб'яднаны паміж сабой шэраг камітэтаў і створаны новыя.

У якасці прадстаўнікоў прафесійнай прэсы ў склад Савета БА увайшлі Людміла Кірукіна — галоўны рэдактар часопіса "Бібліятэчны свет", і Лідзія Макаранка — адказны сакратар часопіса "Бібліятэка прапануе".

ШТОТЫДНЕВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА)

Выдавецтва з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СВІРІДІН; намеснік галоўнага рэдактара — Вераніка МОЛАКАВА; адказны сакратар — Юрый КАРПЕНКА; рэдактары аддзелаў: Надзея БУНЦЭВІЧ, Алег РАГІН; аглядальнік рэдакцыі: Дар'я АМІЛЬКОВІЧ, Настасся ПІНКАТАВА, Генадзь СЮХІН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; спецыяльны карэспандэнт: Пётр ВАСІЛЕВСКІ, Алег КІЛІМАУ; карэспандэнт — Ганна ШАРКО; фотакарэспандэнт — Сяргей ЖДАНОВІЧ; мастацкі рэдактар — Наталія ОВІД; карэктар — Мая ХУТКОВА. Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by.

Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чвэрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Раёльны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавчэцкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".

Дырэктар — СЛІБАДЗІН Іван Леанідавіч; першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмны: (017) 334 57 41. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Чвэрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісу паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдання, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рупіцы не рэгулююцца і не вяртаюцца.

Мержаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.

*Матэрыял на правах рэкламы.

© "Культура", 2017. Наклад 4 001. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — на дамоўленасці. Падпісан у друку 01.12.2017 у 20.00. Замова 4459. Распушчэнне ўнутранае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларусь Дом друку". ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

гледачамі. Ну, хто пасля гэтага асмеліцца сказаць, што тэатр, маўляў, не крочыць у нагу з часам! Можна толькі здагадавацца, колькі намаганьняў прыклалі літаратурна-драматычная частка тэатра на чале з кандыдатам мастацтвазнаўства Крысцінай Смольскай і мастацкі кіраўнік калектыва, рэжысёр Сяргей Кавальчык, каб перад намі ажыццявілі гісторыю тэатра (ягонай трупы, рэпертуару і самага будынку) — і, праз яе, усёй краіны.

Адпаведны настрой задаваўся ўжо ў фэ, дзе былі падрыхтаваны некалькі выставак-фотазон гістарычнага характару. І калі спярша паважаная публіка паводзіла сябе даволі чынна, уважліва слухаючы ігру струннага квартэта (ён, дарэчы, так-

сама ў складзе горкаўцаў) і назіраючы за пазалочанымі “жывымі скульптурамі”, дык пасля вечарыны не спяшалася разыходзіцца, відавочна падхапіўшы тэатральны “вірус”. Сярод тых, хто гуляў прамымеру на сябе ролю кіраўніка парткама (на фоне праславаўтай скураўкі і чорных тэлефонаў-круцёлак) аказаўся нават знакаміты дыржор Аляксандр Анісімаў.

А як іначай, калі некалькі роляў, бы спраўны акцёр, выконваў сам будынак, пачынаючы з 1906-га? Сінагога, клуб, кінатэатр, тэатр, прычым у дзвюх розных іпастасях. Бо спачатку тут змяшчалася Дзяржаўны юрэйскі тэатр. Будучыя горкаўцы (імя легендарнага пісьменніка тэатру прысвоілі ў 1955-м) зна-

ходзіліся ў Магілёве, а ў летні перыяд ігралі спектаклі ў Бабруйску.

Праз дакументальную хроніку на ўрачыстым вечары былі згаданы многія тэатральныя старонкі, уключаючы гастролі ў ФРГ у далёкія 1960-я. Аргысты заўзята танчылі рок-н-рол, спявалі “ўслаўляльную” (з выбітнай каленцай ударных) у гонар “Белгазпрамбанка”, які падтрымлівае тэатр і, шырэй, мастацтва Беларусі. Са свечкамі ў руках аддалі даніну тым, хто заўчасна пакінуў тэатр і гэты свет.

У фінале імпрэзы на сцэне сабраўся ўвесь калектыў — са словамі, звернутымі да гледачоў: “Калі будзеце вы, будзем і мы. Да новых радасных сустрач!”

K

Творчасць і СВЯТЛО

Да 80-годдзя Беларускай дзяржаўнай філармоніі паэтычны тэатр аднаго акцёра “Зніч” падрыхтаваў тэатральна-канцэртную імпрэзу “Мне светла...”

Настасся ПАНКРАТАВА

У афішу вынеслі цытату з вершанагоднага паэта Беларусі Рыгора Барадуліна. Тое прапанавала дырэктар — мастацкі кіраўнік адзнака на постсавецкай прасторы тэатра монадрамы Галіна Дзягалева. Спэдарыня Галіна — аўтар інцэніроўкі, рэжысёр-пастаноўшчык і выканаўца прэм’ернага монаспектакля “Мама!”, што давалі ў першым аддзяленні, — так растлумачыла выбар назвы: “Светла — значыць натуральна. А верхшы гэтага геніяльнага паэта сапраўды натуральныя, на іх душа кожнага адгукаецца”.

У новай пастаноўцы пазыя Барадуліна надзвычай удала ўплылася ў п’есу Карэла Чапэка “Маці”. Яна дапамагла акцэнтаваць закладзеную ў прозу ісію: матуля — самы дарэчы чалавек для кожнага. І вечныя каштоўнасці — спачуванне, надзея, вернасць, абавязак — нічога не будуць каштаваць, калі ў іх няма падмурку сапраўднай любові. Той, якая застаецца і тады, калі родных ужо няма побач. “Да пачатку працы над гэтым спектаклем я нават не ведала, што ў Рыгора Іванавіча амаль усе творы прысвечаны маці. І столькі ў іх думак розных”, — пасля спектакля падзялілася з гледачымі сваімі ўражаннямі выканаўца.

Перад імпрэзай у публікі была цудоўная магчымасць прасякнуцца тэмай: у фэе філармоніі спецыяльна для праекта “Мне светла...” Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры прадставіў выставу “Рыгор Барадулін. Прыходзім, каб знайсці сябе ў жыцці...” Пра паспяховае жыццё супрацьніцтва гаворыць ужо тое, што музейшыцкаў натуральна не пакадзілі ні на хвіліну ў заснаванні: людзі падыходзілі з пытаньнямі, прасілі растлумачыць, чаму тыя, а не іншыя фотаздымкі прадстаўлены, пачыналі распаўсюдзяць пра ўласныя ўражання і ад тэатру пераю выставы.

У другім аддзяленні Галіна Дзягалева перайшла ў дыржорскую ложу, адкуль разам з усёй залай гледачоў чачала святочны канцэрт. Загачык лі-

таратурнай часткі тэатра “Зніч” Зміцер Ермаловіч-Дашчынскі распавёў, што рэжысёр канцэртнай праграмы Ніна Осіпава вырашыла з дапамогай нізкі нумароў прапанаваць глядзельнай зале ўздаць юбілей, які прынёс бягучы год: “Сярод шанюных юбіляраў — народныя паэты Беларусі Янка Купала, Якуб Колас, Плімен Панчанка, нашыя сучаснікі — народныя артысты Беларусі Аляксандр Анісімаў, Міхаіл Фінберг, Анатоль Ярмаленка. А таксама сталы сучасны спекактляў нашага тэатра таленавіты кампазітар Алег Залётнеў”.

Са сцэны чыталі паэтычныя ўрўікі заслужаны артыст Беларусі Аляксандр Кашпераў і ўладальнік медаля Францыска Скарыны Мікалай Лявончык. Акцёры сталічны тэатру таксама супрацоўнічаюць са “Знічам”. Саліст ансамбля “Святая” Вячаслаў Статкевіч ужо 20 гадоў з поспехам выконвае ў тэатры “Зніч” музычна-паэтычны монаспектакль “У краіне светлай, дзе я ўміраю...” паводле вершаў Максіма Багдановіча. Таму невыпадкова, што Беларускі дзяржаўны ансамбль народнай музыкі пад кіраўніцтвам заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь Анатоль Кашталапава разам з іншымі шматлікімі выступоўцамі таксама спрычыніўся да вішаванню.

Вядучы — заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Валерый Анісенка — не мог абмінуць юбілей заснавальніцы тэатра “Зніч”. Галіна Дзягалева яшчэ ўвесну адзначыла 70-годдзе, зараз ізноў прымала вішаванні ад калег і сяброў. Са сцэны літаратуры прадставіў выставу “Рыгор Барадулін. Прыходзім, каб знайсці сябе ў жыцці...” Пра паспяховае жыццё супрацьніцтва гаворыць ужо тое, што музейшыцкаў натуральна не пакадзілі ні на хвіліну ў заснаванні: людзі падыходзілі з пытаньнямі, прасілі растлумачыць, чаму тыя, а не іншыя фотаздымкі прадстаўлены, пачыналі распаўсюдзяць пра ўласныя ўражання і ад тэатру пераю выставы.

K

Горкаўцы паказалі фрагменты сваіх спектакляў.

Адзінокая фігурка ў лодцы ў адкрытых моры, тарка, чалавек пад вадой, марозіва, якое немагчыма з’есці, шклянка з таблеткамі і надпісам SOS — гэта моцныя вобразы Аліны Лісвай, якія я ўбачыла на выставе #открытажить, што прайшла на мінулым тыдні ў прасторы “Корпус”. Аліна — не прафесійная мастацка, а чалавек, які пацярпеў ад гвалту, і знайшоў сілы і магчымасць выйсці з такіх-ціх стасункаў. Яе замалюўкі, зробленыя падчас рэабілітацыйнага перыяду, трапляюць у самае сэрца.

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

Выставачны праект, адкрыты ў Міжнародны дзень барацьбы з гвалтам у дачыненні жанчын, стаў першай падзеяй у інфармацыйнай кампаніі “Не маўчы! Спыні гвалт у сям’і”, якая рэалізуецца Фондам ААН у вобласці народанасельніцтва (UNFPA) сумесна з Міністэрствам унутраных спраў краіны пры фінансавай падтрымцы Урада Вялікабрытаніі.

Кампанія, якая распачалася на гэтым тыдні і працягнецца да сакавіка 2018 года, уключае ў сябе шмат мерапрыемстваў, скіраваных на фарміраванне нулявой толерантнасці грамадства да гвалту ў сям’і. Сярод іх — не толькі вышэйзгаданая выстава, але і кінафестываль, тэатральная пастаноўка, адмысловы праект, які задзейнічае віртуальную тэхналогію, спартыўныя і адкаўчальныя падзеі. Сімвалам акцыі абрана выява жанчыны, якая здымае “маску маўчання”.

Датычыцца кожнага

Сярод партнёраў таксама — Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь, Міністэрства працы і сацыяльнай абароны краіны, дыпламатычны корпус, прадстаўнікі прыватных і дзяржаўных камерцыйных структур. Высіпкі ведамстваў і арганізацый невыпадковыя: згодна са статыстыкай, тры з чатырох беларусаў (і жанчын, і мужчын) за сваё жыццё пацярпелі ад хатняга гвалту.

Толькі ў бягучым годзе ў сферы сямейных ці бытавых стасункаў ад рук блізкіх, якія пражываюць сумесна, загінула 96 чалавек. Задакументавана 42 трысячы адміністрацыйных саставаў, і лічбу ў дачыненні апошніх можна смела павялічваць у чатыры-пяць разоў. Маштаб вельмі цяжка вымераць з-за латэнтнасці гэтай бяды. У 80% выпадкаў гвалту агрэсарам у беларускім грамадстве становіцца мужчынская частка насельніцтва. Гэта праблема вельмі сур’ёзная і патрабуе рашэння. Чым больш мы будзем казаць пра яе, чым настойлівей — тым лепш, — падкрэсліў на прэс-канферэнцыі, прысвечанай пачатку інфармацыйнай кампаніі, начальнік галоўнага ўпраўлення аховы правапарадку і прафілактыкі міліцыі грамадскай бяспекі МУС краіны Раман Мельнік.

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Злучанага Каралеўства Вялікабрытаніі і Паўночнай Ірландыі ў Рэспубліцы Беларусь Фіона Гіб патлумачыла, што супрацоўніцтва з

Беларуссю ў гэтым кірунку істотна для дзвюх дзяржаў. У Вялікабрытаніі праблема гвалту ў дачыненні жанчын не менш уражвае. “З 2016 года па сённяшні дзень у краіне зафіксаваны 1,9 мільёна выпадкаў хатняга гвалту. Кожны тыдзень забіваюць дзвюх жанчын”, — агучыла спэдарыня Гіб статыстыку па Злучаным Каралеўстве.

Дыржор UNFPA для Беларусі Каспар Плік падкрэсліў, што ў дачыненні гэтай праблемы — хатняга гвалту, і гвалту ўвогуле — гаворка ідзе ў першую чаргу пра правы чалавек. Па яго словах, гвалт не абмяжоўваецца пэўнай вобласцю — толькі сям’ёй, ён заўжды выходзіць за яе межы і далей прыводзіць усе сферы дзейнасці чалавек.

Падчас прэс-канферэнцыі былі агучаны і тыя праграмы і меры, якія прымаюцца ў нашай краіне для супрацьдзеяння праблеме, якая датычыцца амаль кожнага. Гэта Нацыянальны план па забеспячэнні гэндарнай роўнасці краіны, змены, якія былі ўнесены ў адмысловы закон аб прафілактыцы правапарадушэнняў (“Аб асновах дзейнасці па прафілактыцы правапарадушэнняў”). Вядзецца праца над тэкстам закона аб супрацьдзеянні гвалту, яго выўяленні і прафілактыцы. Як засведчылі эксперты, неабходна кансалідацыя ўсіх інстытуцый і ведамстваў. Інфармацыйная кампанія — таксама крок да яе.

K

Непадалёк ад сучаснага Мінска і яшчэ бліжэй да Менска летапіснага, які калісьці знаходзіўся на берагах Менкі, раскінуўся наш першы і, бадай, адзіны сапраўдны скансэн — Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту. Мінскім годам адзначалася саракагоддзе заснавання арггрупы па яго стварэнні, а сёлета — трыццацігоддзе з дня адкрыцця для наведвальнікаў музейнай экспазіцыі. Аднак святы скончаныя і працягваюцца шэрыя будні, часам даволі суровыя.

Генадзь ВОХІН / Фота аўтара

Пачыналася ўсё з грандыёзных планаў і надзей на не менш грандыёзнае іх фінансаванне. Але гэта было яшчэ за часамі Савецкага Саюза. Потым музею давялося выжываць ледзь не ўласнымі сіламі, фактычна кінутаму дзяржавай у “галодныя гады” перабудовы. Аднак і тады жыццё ў скансене вірвала — дзякуючы найперш супрацоўнікам-рупліўцам, адданым традыцыйнай культуры і беларускай этнаграфіі.

Больш за тое, усе гады музей быў не толькі месцам канцэнтрацыі вясковых хацінак і народных скокаў, але і сапраўдным навуковым цэнтрам. Калі паглядзець бягучае найбольш сённяшняе этнаграфію, дык большасць з іх прайшлі яго школы. Нават адна з найбольш распаўсюджаных канцэпцый гісторыка-геаграфічнага раённага Беларусі, распрацаваная Віктарам Цітовым, непарўна звязаная са з’яўленнем музея. У скансене і цяпер працуюць адданыя справе вывучэння і захавання народнай традыцыі людзі, але ж акцэнт яго дзейнасці апошнім часам, як падзея, трохі змяніліся...

САМЫ ПРАБЛЕМНЫЯ МУЗЕЙ

Драўляныя хаткі знаходзяцца пад адкрытым небам, без нейкага асаблівага “музейнага рэжыму” захоўвання, які б абарэаваў іх ад непагадзі, захоўваў пастаянную зручную тэмпэратуру, засцерагаў ад шапалю і грыбка. Таму экс-

панаты могуць разлічваць толькі на той запас трываласці, які ім надалі яшчэ іх вясковыя будаўнікі. Як кажа дырэктар скансэну Эдуард Багдановіч, кожны музей заўжды мае пэўныя праблемы, але гэты — бадай, самы праблемны:

— Цяжкасці ў нас з’яўляюцца літаральна кожны дзень. Бо гэта ж музей пад адкрытым небам, дзе кожны дождж або навалніца даецца ў знакі: дзесьці дах сарве, дзесьці пачне працякаць... Адзінае, што можна зрабіць, — неадкладна выяўляць і вырашаць усе праблемы. І гэты працэс ідзе пастаянна.

— Іншае пытанне, — адзначае былая дырэктарка музея Святлана Лакотка, да якой “К” таксама звярнулася па каментарыі, — што ў музеі павінна быць створаная база для работы навукоўцаў і рэстаўратараў архітэктуры, з якой мы рэгулярна сутыкаліся, дасюль не вырашанае ў маштабах рэспублікі. Таму і паўстае палвоёная праблема — праблема захаванасці, якую можна вырашыць толькі праз навуковы падыход, і праблема адсутнасці рэстаўратараў, якія б якасна выканалі гэтыя работы. У скансене дагэтуль працуюць цудоўныя рэстаўратары па музейных праблемах, але рэстаўратараў па архітэктуры, на жаль, няма...

Спраўды, варта хаця б трохі прагуляцца па тэрыторыі музея, каб скласці ўражанне аб яго пэўнай

Царква XVIII стагоддзя з вёскі Вялец Глыбоцкага раёна стаіць толькі дзякуючы падпоркам.

Палёты над няздзейснай ідыліяй

Opus Magnum беларускай этнаграфіі выклікае нямала пытанняў

заядбанасці. Калі хоць сілаў дашпацьрываць да самага далёкага экспазіцыйнага сектара “Паазер’е”, гэтая закінутасць асабліва ўразіць. Унікальны помнік драўлянага дойлідства — царква XVIII стагоддзя з вёскі Вялец Глыбоцкага раёна — стаіць дзякуючы падпоркам, што ўтрымаюцца ў ейнай сцены. Здаецца, трохі ўзмоцніцца восені вецер або снег на стрэхі наваліцца — і будынак не вытрымае.

Падмацоўваюць уражанне неўладкаванасці і сучасныя пластыкавыя кабінькі-прыбыральні ды металічныя бочкі літаральна ля сцен старых хат. Натуральна, пра выгоды для наведвальнікаў і супрацоўнікаў дбаць варта, але не такой цаной — можна ж хаця б трохі адсунуць у бок і замаскіраваць “самыя папулярныя турыстычныя цікавосткі”.

ПАЗЕЛЯНЕЛЫ ХУТАР

Самы ж заядбаны і самы “няшчасны” аб’ект —

гэта хутар з вёскі Цімошкава Мёрскага раёна. Яшчэ колькі гадоў таму тагачасная дырэктарка музея Святлана Лакотка распачала маштабныя рэстаўрацыйныя работы. Сярод іншага была праведзеная і падрыхтоўка да рэстаўрацыі адзінага ў музейнай экспазіцыі хутара, які складаецца з некалькіх пабудов.

— Лазню і клець мы аднавілі, — кажа спадарыня Святлана. — У 2013 годзе зроблены і праект рэстаўрацыі хаты і хлявоў. Увесь камплект дакументацыі і экспертыза былі гатовыя, заставалася толькі вырашыць пытанне фінансавання саміх работ. На жаль, як гэта часта і бывае, яно аказалася самым праблемным.

У працэсе падрыхтоўкі да рэстаўрацыі праводзілася даследаванне канструкцый страхі. Пры аднаўленні драўляных пабудов тэя элементы, якія стухлелі і дэструктаваліся, замяняюцца на копіі — але абавязкова выкананыя паводле аўтэнтычных

Хутар з вёскі Цімошкава Мёрскага раёна.

тэхналогій. На сталды праектныя распрацавак было дадзенае тэхнічнае заключэнне, якое прадугледжвала замену канструкцый страхі, таму яны і былі знятыя ды часова накрытыя руберойдам для часовай кансервацыі.

Але ж часовае кансервацыя таму і завешча часовай, што яна разлічана толькі на кароткі тэрмін. Святлана Лакотка сышла на пенсію ў 2014 годзе і з той пары, як падаецца, хутарам Цімошкава ніхто асабліва не займаўся. Сцены пакасіліся, дрэва згінула, на ім — мох і грыбок, парэшккі руберойду звясаюць лахманамі... Адпаведна, напрошваецца пытанне: ці можна яшчэ яго выратаваць, або шанцы ёсць толькі на пабудову копіі?

— Праектныя распрацоўкі былі зроблены ў 2012 — 2013 гадах, — дадае Святлана Лакотка, — а любая дакументацыя тагачаснага кшталту мае тэрмін дзеяння...

У той самы час, як кажа Эдуард Багдановіч, у апошнія гады ўжо былі адрэстаўраваныя тры помнікі: капліца з вёскі Каралеўцы Вілейскага раёна ў сектары “Цэнтральная Беларусь”, вятрак пачатку XX стагоддзя з вёскі Зеленец Хоцімскага раёна і Прабражэнская царква пачатку XVIII стагоддзя з вёскі Барань Аршанскага раёна ў “Падняпроўі”. А праводзіць рэстаўрацыю некалькіх аб’ектаў адначасова проста немагчыма. На гэта элементарна не стае грошай, бо любяць та-

Млын бы яблык раздору

У “К” звярнулася наша даўняя чытачка Алена Прохарава з даволі праблемным пытаннем. Канфлікт узнік вакол старога ветрака ў вёсцы Леснікі Драгінскага раёна. Вяскоўцы здавён лічылі яго сваёй адметнасцю, але адзін прыватнік перакананы, што мае на млын правы. І ў адзін цудоўны дзень вырашыў яго забраць ды звесці на сваю тэрыторыю. Прычым без згоды жыхароў і без паведамлення ў мясцовыя органы ўлады.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Паводле слоў Алены Прохаравай, каштоўны помнік спадчыны, якому больш за 100 гадоў, павалілі кранам. Але звесці млын не атрымаўся — падвяла тэхніка. І ці будзе ён зноў усталяваны на тым самым месцы, дзе стаяў, — вялікае пытанне.

— Замест таго, каб пракласці толькі два кіламетры дарогі, каб працягнуць турыстычны маршрут Драгінчын — Бездзеж — Леснікі, — абуралася Алена Прохарава.

Як адзначыла мясцовая жыхарка, вядомая захавальніца фальклору Валянціна Лук’яно-

Да адноўленага ветрака з вёскі Зелянец Хоцімскага раёна вядзе дарога з гранітнай крошкі.

кія работы — справа вельмі і вельмі дарагая.

Аднак, як бачна няўзброеным вокам, той жа хутар з вёскі Цімошкава не чакаў сваёй чаргі на рэстаўрацыю, а проста быў закінуты. Як адзначае старшыня Рэспубліканскага савета Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры Антон Астаповіч, якога “К” папрасіла пракаментываць гэтую сітуацыю, на дадзены момант помнік абсалютна дэградаваны.

Тая ж Святлана Лакотка падчас інтэрв’ю неаднаразова зазначыла, што прэвентыўная кансервацыя, якой быў падвергнуты комплекс збудаванняў хутара — справа не проста часовая, а вельмі кароткатэрміновая. Натуральна, помнікі архітэктуры трэба было падвяргаць рэгулярным аглядам, мяняць руберойд і праводзіць санапацоўку. Мяркуючы па цяперашнім катастрофічным стане будынкаў, нічога гэтага, на жаль, не рабілася.

ГРОШЫ ЛЮБОЙ ЦАНОЙ?

— Затое музей выконвае і перавыконвае планы платных паслуг! — з гонарам адзначаў Эдуард Багдановіч.

Пазіцыю цяперашняга дырэктара можна

гаргары? Антон Астаповіч, які і сам не адзін год прапрацаваў у музеі, выказаўся пра іх з абурэннем:

— Самалётны ангар, узлётная паласа, сцяна з металапрофілю — усё гэта вельмі прыкра. Дадзены музей — той асяродак, які павінен перадаваць дух народнай культуры. Дух жа перадусім перадаецца візуальным шэрагам. Колькі ні напайныя яго фальклорныя мерапрыемствамі, але калі іх заганяць на такую штучную пляцоўку, належнага ефекту не будзе.

Тое самае і з адноўленым не так даўно ветраком з вёскі Зелянец Хоцімскага раёна, дарогу да якога і пляцоўку вакол яго зрабілі з падсыпной гранітнай крошкі. Калі быў створаны генплан і канцэпцыя музея, там сцвярджалася, што дарогу могуць быць выключна натуральныя альбо, насамрэч, брукаваныя. І гэта зразумела, бо такім чынам ствараецца аўтэнтычны выгляд.

— Больш за тое, і “гранітныя” дарогі, і ангар са сцянай ніяк не адпавядаюць праектам зон аховы гісторыка-культурных каштоўнасцяў, размешчаных у музеі, — перакананы Антон Астаповіч. — З пункту гледжання і аўтэнтыкі, і музейнай канцэпцыі, і беларускага заканадаўства гэта непрыемна.

Зразумела, што авіяпалёты і катанне на катары па Воўчкавіцкім вадасховішчы могуць памагчы выправіць фінансавы стан, але ж ці сапраўды патрэбныя музею гэтыя грошы — грошы любой цаной? Як сказана ў канцэпцыі развіцця скансэну, яго задачай з’яўляецца аб’яднанне жывой культуры і рэальнасці з культурнай спадчынай. І гэтым калісьці праславіўся “музей у Строчыцах”, як яго шмат хто называе. Хіба ж не адмыслова дзеля прапаганды спадчыны ён

і быў створаны, і ці нельга было вынайсці арыгінальны “этнаграфічныя забавкі”, якія б прынеслі грошы ў скарбонку музея?

Самыя простыя і вядомыя варыянты, якія звычайна выкарыстоўваюць музеі падобнага профілю і якія не патрабуюць вялікіх высілкаў — гэта катанне на рэліяка аўтэнтычных саней ды брычак. А пры жаданні і фантазіі можна было б яшчэ шмат чаго прыдумаць. Зразумела, што “платныя паслугі” ў музея, асабліва ў наш час, павінны быць. Але і профільнасць установы павінна захоўвацца. Цяпер жа нават сайт музея пачынаецца з рускамоўнай старонкі.

— Гэта нонсэнс! — са скрухай адзначае Антон Астаповіч. — Як можа музей, які скіраваны на прамоўны беларускай культуры, прэзентаваць сябе не праз беларускую мову? Дый нават у святочным календары яны ўжо адышлі ад традыцыйнага народнага “сонечнага” календара...

Антон Астаповіч выступае за тое, каб у структуры скансэна былі спецыялісты, якія б займаліся зарабленнем грошаў.

— Але музей — гэта перадусім устаноўка навуковая і асветніцкая, — дадае ён. — Асноўным кірункам яе развіцця мусіць быць збор і захаванне калекцый, іх даследаванне, правядзенне навуковай работы. Гэта святое! Нельга дапусціць, каб музей ператварыўся ў пляцоўку для няпрофільных мерапрыемстваў. Выйсць з гэтага — у змене стратэгіі.

Ці зноў беларускі скансэны выканаць сваю функцыю па зберажэнні народнай традыцыі — пакажа час. Прынамсі, як абяца Эдуард Багдановіч, той жа хутар з вёскі Цімошкава ўжо стаіць у чарзе на рэстаўрацыю. Пытанне толькі, ці дачакацца ён гэтай чаргі.

K

Дзяжурны па нумары

Запатараванае слова “традыцыі”

Мы так часта чуем нараканні на новае пакаленне, маўляў, не цікавяцца нацыянальнымі традыцыямі. А мо праблема не ў іх, а ў нас, бо мы не навучыліся паказваць спрадвечнае як натуральнае і неабходнае?

Настасся ПАНКРАТАВА

Адзін з маіх суразмоўцаў зазначыў, што ў Беларусі не існуе сістэмы, якая б на працягу ўсяго жыцця дапамагла чалавеку далучацца да нацыянальнай спадчыны. Падаецца, гэтыя словы можна перанесці на любую сферу нашага жыцця. Нават школьны курс беларускай літаратуры — здавалася, ну дзе яшчэ можна проста і шчыра распачаць гаворку пра традыцыйныя карані? — часцяком ставіцца да элементаў нацыянальнай спадчыны з асцярогай. Возьмем падрыхтаваны да другога класа літаратурны чытанні за аўтарствам Надзеі Антонавай, Ірыны Буторынай і Галіны Галіш. У тэме пра жытца пад назвай “Чароўнай скарбонкі” раптам усплывае малюнак саламянага “павука” і “разгорнутае” тлумачэнне: “Саламяны павук — упрыгожанне з саломы”. Па меркаванні аўтараў, гэта адзіная інфармацыя пра спрадвечныя беларускія аб’екты, якія будзе цікава дзецям...

Чаму 7-8-гадовым школьнікам, у якіх у сілу ўзросту ў гэты час прачынаецца вялікая прага да таямніц і загадкаў, не распавесці падрабязней пра іншыя загадкавыя саламяныя вырабы? Чаму не падзяліцца таямнічай сімволікай, заключанай у саламяных пірамідах? Не кожны настаўнік, не ўсе бацькі ведаюць такія падрабязнасці, а ў школьным падручніку няма ні слова пра містычную канструкцыю, якую нашыя продкі вешалі на самым ганаровым месцы дома — чырвоным куце.

Атрымліваецца, што адроджаная традыцыйная тэхналогія вырабу “павукоў” унесена ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Беларусі, а ў простых людзей часта няма ўяўлення пра іх. Восі і завешваюцца прыватныя кватэры, аўтамабілі, кватэры не роднымі “павукамі”, а замежнымі аналагамі: блізкімі па функцыям індзейскімі “лаўцамі сноў” ды кітайскай “музыкай ветру”.

Шырокая грамадскае беларускія народныя традыцыі ўспрымаюцца як нешта фармальнае і неабходнае толькі для справаздачы ў навуцальным працэсе. Мы паставілі культуру нашых прадзедаў у музейную шафу і сочым толькі за тым, каб

людзі яе, умоўна кажучы, рукі не краналі ды не пераасэнсоўвалі тое, што даўно прааналізавана, раскладзена па палках і не мае права быць выкарыстана па-свойму. Ці не з гэтай прычыны спецыялісты так паўсталі супраць хвалі цікавасці да вышыванай, грозна наракаючы моладзі, што не тыя ўзоры, не там размешчаны і не так падаюцца?

Таму ўжо не здзіўляюся, калі да заняткаў па эстэтычнай гімнастыцы дачку прасяць падрыхтаваць касцюм і ласункі да Хэлвіну. Сумна, але я разумею, чаму аддаюцца перавагу іншаземнаму святу ўсіх святых, а не, напрыклад, беларускім Калідам: на Хэлвін ніхто не папракае людзей, што яны выйшлі не ў тых касцюмах, не з той песняй ці крыку адышлі ад пунктаў выканання рытуальных песень. А вось пасля айчынных традыцыйных святых заўсёды застаецца асядак. Быццам ты камусьці штосьці вінен, і за пераасэнсаванне старадаўніх матываў з сучасных пазіцый можаш яшчэ і атрымаць па шапці...

У гэтым рэчывы мяне ўразіла поўнаметражная анімацыйная стужка “Тайна Како”, што зараз ідзе ў беларускім працэсе. Амерыканскія мультыплікатары амаль на дзве гадзіны запойнілі суветныя экраны здавалася б вузаспецыялізаваным мексіканскім фальклорам у антуражы святкавання Дня мёртвых. Вядомы толькі ў краіне аццоўка шлях з акаміткаў, мексіканскія “выцінанкі”, размаляваныя кветкамі чарапы і загрыміраваны пад шкіды людзі ды іншыя падрабязнасці рытуалаў маланкава сталі зразумелымі, надзвычай цікавымі і запатараванымі ў розных кутках планеты. Мо сакрэт у тым, што творцам не заміналі гаварыць пра кансерватыўнае сучаснай мовай.

Верагодна, адказным людзям трэба лягчэй ставіцца да інтэрпрэтацый: дазволіць пусціць спрадвечнае ў паўсядзённае жыццё, не супраціўляючыся любым яго трансфармацыям. Можна, тады беларускія традыцыі будучы натуральнымі для сучаснага чалавека незалежна ад узросту. А там можна будзе лёгка выйсці і за межы краіны, стаўшы цікавымі і папулярнымі ў іншых народаў свету.

K

віч, сутнасць справы ў наступным: калісьці гэты млын належаў адной з жыхарак вёскі. Не так даўно ці сама яна, ці яе спадчыннікі прадалі вятрак прыватніку, які і паспрабаваў “авадодаць” сваёй маёмасцю пры дапамозе крана. Вяскоўцы лічаць такія дзеянні неправамернымі і нават звярнуліся ў праваахоўныя структуры.

Як распавёў “К” начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Драгічынскага райвыканкама Леанід Куроўскі, пакуль што справа з млыном у вёсцы Леснікі яшчэ не вырашана: ужо ў самым хуткім часе адбудуцца перамовы з новым уласнікам. Мы будзем сачыць за развіццём падзей.

K

Апошнім часам Беларусь часта называюць краінай замкаў. Гучыць прыгожа, але ж занадта ўжо прэтэнцыёзна. Дый тыя замкі, большасць з якіх былі драўлянымі, даўно спарухнелі. А мураваныя — амаль дашчэнту разабраныя на будматэрыялы нашчадкамі прыгонных тых самых князёў і графаў, якім замкі і належалі. Затое як былі, так і засталіся ў нашым краі шматлікія чароўныя камяні і цудадзейныя крынічкі. Дасюль жывыя і звязаныя з імі спакоувечныя народныя традыцыі. Таму прапанаваў бы яшчэ варыянт брэндынг — скажам, краіна камянёў. Пры належнай пастаноўцы справы, працаваць ён можа не менш эфектыўна. Пра гэта засведчыла і нядаўняя мая вандроўка да аднаго з такіх незвычайных валуноў на Ашмяншчыне.

Валун

як турыстычны аб'ект

Гендзёў ВОХІН / Фота аўтара

ПАДАРУНАК З БАЛТЫКІ

Пацярджэннем таму, што “каменная” традыцыя дагэтуль жывая і натуральная, можа быць Нацыянальны інвентар нематэрыяльнай культурнай спадчыны, які рэгулярна папаўняецца падобнымі элементамі. Асобныя з іх набываюць і статус гісторыка-культурнай каштоўнасці. Улетку ён быў надзелены традыцыі ўшанавання “Нявесцінага каменя”, які ўжывае статус помніка прыроды рэспубліканскага значэння.

На Ашмяншчыне хапае “чароўных” мясцін: тут ёсць Смалянкоўскі Вялікі камень, Жвірбіцкі і Студзенецкі валуны... Але Нявесцін — самы вялікі, вышынёй больш за 2 метры. Знаходзіцца ён у дуброве на ўрочышчы Рамбоўскі роў каля вёскі Агароднікі. Як кажуць навукоўцы, камень быў прынесены на Ашмяншчыну ледавіком каля 150 тысяч гадоў таму з Атланцкіх астравоў Балтыйскага мора. Паводле меркавання шэрагу даследчыкаў, камень стаіць на месцы колішняга капішча пад Ашмянамі. Затым, як гэта звычай у нас і здаралася, паганскія практыкі шанавання святых месцаў натуральна ўпліліся ў хрысціянскую будзённасць, шмат у чым “падпарадкоўваючыся” ёй.

Мясцовыя краязнаўцы-аматары разам з работнікамі культуры колькі гадоў таму вырашылі былі ператварыць вядомае сярэд жыхароў тых мясцінаў месца пакланення ў турыстычны аб'ект.

ЦУКЕРКІ ДЛЯ ВАЛУНА

Пра Нявесцін камень распавядае мноства рамантычных паданняў. Большасць з іх — пра каханне. Таму і было прынята здаваць, каб мясцовыя дзвучаты прыходзілі сюды напярэдадні шлюбна дакрануцца да валуна ды апыць з суседняй чароўнай крынічкі. А таксама — прынесці ахвіру-аброк. І цяпер усе дрэвы вакол каменя абвітыя стужкамі і ручнічкамі, а на сам валун людзі дагэтуль ускладаюць лялькі, ма-

неткі, цукеркі ці нешта яшчэ — мяркуюць, што ён здольны вызначыць добры лёс маладой сям'і ці памірыць пасвараных. А яшчэ камень, на думку людзей, златны ўмацоўваць здароўе, злучаць закаханых, прыносіць дабрабыт у сям'і, спрыяць нараджэнню дзяцей. Для гэтага трэба прытуліцца да яго, абняць, наколкі магчыма, і прамовіць сваю просьбу.

— Безумоўна, як і ва ўсіх падобных выпадках, — распавядае метадыст Ашмянскага раённага цэнтру культуры Сяргей Жылік, — вельмі істотную ролю адыгрывае тое, што чалавек сам верыць. Мо таму часам і дапамагае...

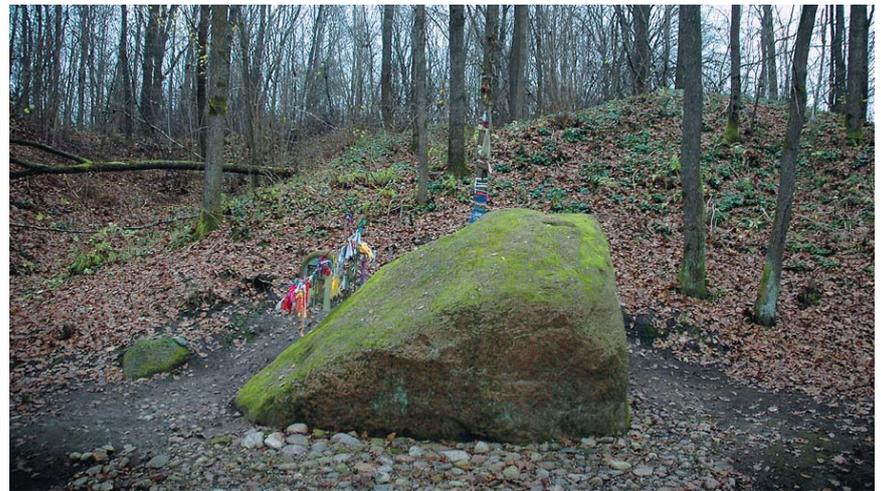
Для навукоўцаў жа каштоўнасць уяўляюць не магічныя ўласцівасці, а народная традыцыя — якая, да ўсяго, не перарывалася ніколі. Нават мясцовыя доўгажыхары апавядаюць, што яшчэ іхнія бабулі і дзядулі шанавалі гэты камень.

— Зразумела, час з'яўлення традыцыі дакладна вызначыць немагчыма, — працягвае Сяргей Жылік, — Але можна прасачыць жывую памяць пра яе і зразумець, што практыкі шанавання Нявесцінага каменя склаліся ўжо стагоддзі таму.

Да яго ходзіць і цяперашнія маладыя: пары перад шлюбам, незамужнія дзвучаты, жанчыны, якія жадаюць нарадзіць дзіця або пазбавіцца ад хваробаў. Натуральна, не забываюцца і прынесці аброк. Больш за тое, на дадзены момант гэтага традыцыі шанавання актуалізавалася. Безумоўна, тут вельмі важную ролю адыгрывае з'яўленне вакол яе інфармацыйнага поля, уключэнне аб'екта ў Інвентар нематэрыяльнай культурнай спадчыны і пракладанне да яго турыстычных маршрутаў.

КРЫТЫЧНАЯ МАСА ЭНТУЗІЯСТАЎ

А пачалося ўсё з вывучэння тых легенд, якія склаліся вакол валуна, размешчанага на дне Рамбоўскага рова. Для даследавання гэтага феномену Раённым цэнтрам культуры супольна з ЦБС была арганізавана этнаграфічная экспедыцыя.

“Нявесцін камень” ва ўрочышчы Рамбоўскі роў каля вёскі Агароднікі на Ашмяншчыне.

— Асноўны цяжар работ і ў самой экспедыцыі, і падчас добраўпарадкавання ўрочышча вакол каменя лёг на добраахвотных памочнікаў з ліку актывістаў краязнаўчага аб'яднання “Знай край”, а таксама і на студэнтаў-валандэраў з мясцовага каледжа, — пацярджае дырэктар Ашмянскай ЦБС Марына

Белавус. — І валандэры — гэта вельмі здорава! Атрымалася арганізаваць пераёмнасць традыцыі праз уключэнне маладых людзей непасрэдна ў штодзённыя практыкі традыцыйнай культуры, у яе жывыя тканкі. Яны ж не толькі выконвалі “тэхнічныя” работы — мы ім распавядалі і пра камень, і пра традыцыю яго шанавання. Іх гэта вельмі зацікавіла. А калі яны трапілі да мясцовых жыхароў, якія літаральна жывуць усім гэтым, не заўважыць агеньчыку ў іх вачах было немагчыма.

Сама па сабе экспедыцыя была пэўнай падрыхтоўкай перад унясеннем элементу нематэрыяльнай культурнай спадчыны ў Нацыянальны інвентар і наданні традыцыі статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці. Са слоў Сяргея Жыліка, работа была зроблена сапраўды грунтоўна і на даволі якасным узроўні.

— Падчас экспедыцыі мы, па-першае, запісалі міфы пра камень. Па-другое, пагутарылі з носьбітамі традыцыі. Гэта дало нам магчымасць не толькі

ўбачыць на ўласныя вочы абрад пакланення каменю, але і зафіксаваць яго — што вельмі важна для вывучэння беларускай народнай культуры.

Па выніках экспедыцыі была праведзена даволі буйная рэгіянальная краязнаўчая канферэнцыя. Лейтматывам яе, натуральна, былі сакральныя камяні Беларусі і традыцыі іх шанавання. Наогул, як алізае Марына Белавус, у невялічкіх Ашмянах дзейнічаюць аж тры моцныя краязнаўчыя цэнтры, якія, пры тым, не канкуруюць паміж сабой, а ўзаемадапаўняюць адно аднаго. Гэта — раённы цэнтр культуры, краязнаўчы музей імя Ф. Багушэвіча, пры якім дзейнічае гістарычная гасціўня.

І менавіта такая колькасць энтузіястаў дазваляе ладзіць на Ашмяншчыне многія ініцыятывы. У тым ліку і даследаванні яўрэйскай спадчыны краю. Балазе, тэма актуальная і ў практычным прымяненні: як тлумачыць дырэктар музея Настасся Навіцкая, апошнім часам вельмі актывізаваўся наральны турызм на Беларусі і на Ашмяншчыне ў прыватнасці.

— Толькі за апошні год колькасць турыстаў з Ізраіля і іншых краін, якія цікавіцца менавіта яўрэйскай спадчынай раёна, павялічылася ўдвая, — кажа яна.

І гэта не дзіва, бо велічная ашмянская сінагога, якая стаіць акурат побач з музеем, не можа не прыцягнуць увагі. Помнік беларускага дойлідства, унесены ў спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў, цяпер у даволі знябытаным стане. Даглядаць будынак доўга не было каму. Цяпер музейшычкі праводзяць там экскурсіі, а ў планах на бліжэйшы час — пошук інвестара для правядзення аднаўленчых работ. На дадзены момант ужо гатовы эскізы праекта. У выніку, у сінагозе плануецца зрабіць музейна-выставачны комплекс, прысвечаны гісторыі і культуры поліэтнічнага і полікультурнага рэгіёна. Засталося толькі знайсці спонсара.

ТАТРА АБО РЫТУАЛ?

Урочышча было ўпарадкаванае, уладкаваныя зручныя сходы, пастаўлены інфарма-

цыйны стэнд з апісаннем, лаўкі і сметніцы, а сам камень быў уключаны ў рэгіянальны прыгранічны турыстычны маршрут. Вынік не прымусіў сябе чакаць: у Рамбоўскі роў цяпер ездзяць людзі не толькі з навакольных вёсак і саміх Ашмянаў, але таксама і з Гродзенскай і Мінскай вобласці ды нават суседняй Літвы.

Але тут узнікае пытанне: ці ж не нашкодзіць наплыў турыстаў самой традыцыі, ці не разбурыць гэта яе? Або, наадварот, скіруе ў рэчышча камерцыялізацыі. Прыкладаў, калі гістарычны мясціны “абрастаюць” шопамі ды лаўкамі з кітайскім “шыр-спажывам”, больш чым дастаткова. Дый сама Міжнародная канвенцыя аб ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны, якая і служыць метадалагічнай асновай для краязнаўчай работы, не ўхваляе “камерцыйныя” змены. Сяргей Жылік гэтую небяспеку разумее:

— Безумоўна, наша спадчына, і перадасім сакральная традыцыя, патрабуе вельмі далікатнага абыходжання. Яна вымагае індывідуальнага, нават патэма-персанальнага падыходу. Гэта ж патрэба кожнага асобнага чалавека!

Пакуль што гэтыя дзве пыліны — сакральная, звязаная з пакланеннем каменю, і модны сярод турыстаў “этнаграфічны гэтап”, які, па сутнасці, з'яўляецца гульнёй у традыцыю, — сапраўды развіваюцца паралельна. Але, з другога боку, немагчыма не заўважыць і турыстычную “прысутнасць” ва ўрочышчы: гэта і шылды, і ўкашалнікі з лавамі, дый самы шматлікі наведвальнікі. Тут цяпер сапраўды ўсё ўладкавана вельмі зручна і цывільна. А ці паўплываюць гэтыя “выгоды цывілізацыі” на аўтахтонную традыцыю, пакажа толькі час.

— Натуральна, мясцовая грамада ставіцца вельмі станоўча да актуалізацыі іх спадчыны, — працягвае Сяргей Жылік. — Людзі разумеюць, што гэта спрыяе з'яўленню інтарэсу ў маладых і перадачы наступным генерацыям іх ведаў, звычай, абрадаў... Аднак вельмі важна размяжоўваць аўтэнтыку і турыстычныя практыкі, і мы даволі тактоўна, але цвёрда імкнёмся, каб гэтыя працэсы былі паралельнымі.

Здавалася б, на голым энтузіязме далёка не з'едзе. Аказваецца, з'ехаць можна. Галоўнае, каб кампанія была добрая. А там і астатнія падцягнуцца. Менавіта такая думка прыходзіць да галавы, калі ўсведамляеш, якія змены здзейсніліся за апошнія дзесяцігоддзе ў мястэчку Смілавічы.

ёсць падобныя музеі — напрыклад, “Прастора Брасанса” ў родным горадзе паэта Сэце.

Прастора... Яна бязмежная і шматмерная. Як космас. А прастора культуры тым больш існуе па нейкіх сваіх метафізічных законах. І прыцягвае да сябе зусім нечаканым чынам. Так, дзякуючы мінскам да следчыкам і мастацтвазнаўцам было адкрыта яшчэ адно імя са Смілавічаў — Шрага Царфін,

ларусі. Там пастаянна праводзяцца брыфінгі для журналістаў, выставы, развіваецца адукацыйная праграма “Слаўныя імёны Смілавічаў”.

Музейная прастора не абмяжоўваецца сценамі выставачных залаў, гэта яшчэ і прыродныя і гістарычныя ландшафты, і старыя вулчкі, і старыя назвы... Тады непазбежна ўзнікае няўлоўная аўра, выкананая нашай памяццю аб тых, хто раней тут жыў і ствараў.

рыстычная карта ў выглядзе графікі размешчана на сцяне аднаго з будынкаў у цэнтры пасёлка — так модны дэкаратыўны стрыт-арт становіцца культурным аб'ектам і арменіцам сённяшняга дня. А каб ніхто выпадакова не праехаў міма такой перлінай нацыянальнай культуры, на трасе М-4 Мінск-Магілёў паставілі новыя ўказальнікі.

Мы лёгка, а часам і марнатраўна, карыста-

Калонка рэдактара

Колы буксуюць у пяску

27 лістапада мерны ток мстачкоў вага жыцця ў Смілавічах быў ненадоўга парушаны. Туды выправілася прадстаўнічая дэлегацыя дыпламатаў, а разам з імі — журналісты. Мінулым разам у падобны прэс-тур мне даводзілася ездзіць гадоў дзвеці таму. Зразу мела, узнікла спакуса параўнаць уражанні.

Ілья СВІРЫН

Увагу шматлікіх апэратараў і фотакараў да карты мястэчка, выкананай у якасці графікі на плошчы Смілавічаў, адразу запрымкелі мясцовыя. На вачах іх сабралася ладная група. Калі журналісты ўжо адышліся, людзі ўсё яшчэ здзіўлена ўглядаліся ў сцяну — можа, і самі дзівячыся таму, колькі ў іх, аказваецца, ёсць адметнасцяў.

Графік-карта — адна з нешматлікіх прыкметных станаўчых змен у мястэчку. Яна з'явілася дзякуючы праекту “Садзеянне развіццю на мясцовым узроўні ў Рэспубліцы Беларусь”, які фінансуецца Еўрасаюзам і рэалізуецца Праграмай развіцця ААН, падтрымаўшы 50 лакальных ініцыятыў у розных кутках краіны.

Што характэрна, музей “Прастора Хаіма Суціна” таксама ў свой час быў адкрыты за кошт замежных сродкаў — дзякуючы гранту UNESCO. Завадатар гэтай справы Уладзімір Шчасны неаднаразова падкрэсліваў, што яна мае мэту не вырашыць усе праблемы, але стаць свайго кшталту трыграм, штуршком для мясцовых уладаў у плане далейшых пераўтварэнняў. Ды, на жаль, ніякіх маштабных захадаў дасюль не адбылося. Музейчык у прыстававым пампашанні — трох пакоях Дома дзіцячай творчасці — па-ранейшаму ўраджае найперш сціпласцю і ўтульнасцю. Апошняе можна сказаць і пра новую музейную прастору ў Смілавічах — “Гасціўню Станіслава Манюшкі”, якая адкрылася акупат 27 лістапада.

Пра сітуацыю з адзіным у свеце музеем кампазітара мы пісалі ўжо неаднаразова. Створаны ён быў яшчэ за савецкім часам пры школе пасёлка Азёры. Потым школу зачынілі, а будынак — ужо на той момант пазбаўлены адцяплення — прадалі замежнаму інвестару. Потым інвестар некуды знік, а музей герачна працягваў сваё існаванне. Чэрвенскі райвыканкам доўгі час шукаў для яго новае месца — у Смілавічах, бліжэй да цывілізацыі. І вось, урэшце пераезд здзейсніўся — шмат у чым, дзякуючы фінансавай падтрымцы Еўрасаюза і ПРААН.

Што такое “Гасціўня”? Звычайная хата з сілікатнай цэглы (яўна “сканд-хэнд”), унутры якой утульная канцэртная зала месцаў літаральна на 30 — 40 і яшчэ пару пакойчыкаў, куды змясцілася невялікая частка экспанатаў музея. Зразу мела, гэта значна лепш, чым было,

Энтузіязм давядзе да Парыжа

Мастак Хаім Суцін — алзіны ўраджэнец Беларусі, помнік якому ўсталяваны ў Парыжы, сусветнай сталіцы мастацтваў. Жывапісец, чые працы сталі марай усіх музеяў свету, практычна быў аддадзены забыццю ў сябе на радзіме. Хоць, як ён сам казаў, нават яго багі ў першых вучнёўскіх малюнках “былі падобныя на старых са Смілавічаў” — таго невялікага мястэчка, якое ён пакінуў галодным падлеткам са шматдзетнай яўрэйскай сям'і. Але часы і норавы, на шчасце, змяняюцца.

Зусім нядаўна з пездкі ў Францыю вярнуўся земляк Хаіма Суціна са Смілавічаў. Прадстаўнічая дэлегацыя адфізічных асоб і энтузіястаў, якія займаюцца захаваннем памяці пра вялікага мастака, пабывала не толькі ў Парыжы, але і ў вёсачы Шампіньні-сюр-Вёд, дзе Суцін правёў два апошнія гады свайго жыцця. Тут смілаўчане сустраліся з мясцовай жыхаркай мадам Даланэ — 12-гадовай дзючынкай яна пазірала мастаку.

А ў невялікім мястэчку Ле Блан, дзе неаднаразова бываў і працаваў Суцін, і дзе адна з вуліц названа яго імем, беларускіх гасцей сустракаў Мішэль Ле Брон-Франзаралі, якога называюць “самым дятлівым біёграфам” жывапісца. Дадам яшчэ, што гэты даследчык — які, дарчы, і сам выдатны мастак — быў адным са шматлікіх наведвальнікаў музейнай экспазіцыі ў Смілавічах. Менавіта яе адкрыццё амаль дзесяць гадоў таму можна назваць першым важным крокам па вяртанні памяці пра вялікага земляка на яго малую радзіму. І назва музея гучыць неяк зусім па-французску: “Прастора Суціна”. У Францыі

Смілаўчане на вуліцы Суціна ў мястэчку Ле Блан.

выбітны мастак усё той жа “Парыжскай школы”, чалавек авантурнага лёсу. У Смілавічы прыежджаў яго ўнук Іў Дзіолак, а з дачкой мастака і яе мужам завязаліся настолькі сардэчныя кантакты, што сям'я перадала ў музей арыгіналы работ Царфіна. Аб Царфіне зняты дакументальны фільм “Блуканчая зорка са Смілавічаў”.

Да вяртання ў культурны кантэкст Беларусі нашых слаўных землякоў са Смілавічаў спрычынілася мноства самаадданных рупліўцаў: і дырэктар прыватнай установы культуры “Спадчына і час” Юры Абдураманав, і старшыня нацыянальнай камісіі Міжнароднага савета музеяў Тацяна Бембель, і дызайнер Надзея Кухарэнка, і кінарэжысёр Зоя Катковіч, і старшыня Смілавіцкага сельвыканкама Ірына Марціноўч, і дырэктар дзіцячай школы мастацтваў Ала Лаўрыновіч, і Святлана Хасеневіч, якая апыкуецца экспазіцыяй у Цэнтры дзіцячай творчасці. Дзякуючы ім, сёння маленькі музейчык Суціна ведаючы і любячы не толькі на Бе-

кажуць, што кожны чалавек павінен пазнаць дрэва. А можна пазнаць парк. Як гэта зрабілі ў Смілавічах — больш за 150 саджанцаў дрэў і дэкаратыўных кустоў з'явілася на Панскім беразе і на тэрыторыі марыярылу на месцы расстрэлу 2000 вязняў Смілавіцкага гета.

І вось, энтузіязм знайшоў падтрымку. У 2016 годзе ініцыятыва, заяўленая арганізацыяй “Спадчына і час”, стала адной з пераможцаў конкурсу праекта “Садзеянне развіццю на мясцовым узроўні ў Рэспубліцы Беларусь”, які фінансуецца Еўрапейскім Саюзам і рэалізуецца Праграмай развіцця ААН. Яго мэта — захаванне культурна-гістарычнай спадчыны і павышэнне турыстычнага патэнцыялу таго ці іншага рэгіёна.

Смілавічы засталіся невялікім мястэчкам, якім былі і ў пачатку мінулага стагоддзя. Але нават і там лёгка заблукать у трох соснах. Каб пазбавіць турыстаў такіх неспрыемнасцяў, там усталявалі ўказальнікі кірункаў да музея і да Палацава-паркавага ансамбля. А новая ту-

емся культурнай і гістарычнай спадчынай, якая была створана да нас. Аказалася, што сёння магчыма ствараць культурную спадчыну для будучыні. У праграму развіцця і добраўпарадкавання ў Смілавічах не толькі актыўна прыцягваюцца мясцовыя жыхары, але, што асабліва важна, у ёй бяруць удзел дзеці і падлеткі. Удзельнікі Смілавіцкага арт-цэнтра “Вулей” — а менавіта так называлася камуна малалетніх генаў пачатку ХХ стагоддзя ў Парыжы — нядаўна пабывалі на рэтраспектыўнай выставе Хаіма Суціна ў Дзяржаўным музеі выяўленчых мастацтваў імя Аляксандра Пушкіна ў Маскве. Паездкай туды заахоцілі юныя дараванні з найлепшых творчых дасягненні па выніках навучальнага года. Школьнікі не толькі ўбачылі шэдэўры выяўленчага мастацтва з найбуйнейшых французскіх музеяў, але і змаглі адчуць тыя апантаныя энергіі свайго земляка, якія і сёння так натхняюць многіх творцаў.

Вера САВІНА,
кінасцэнарyst, журналіст

Мінулым тыднем у Барыска завяршыўся VI Рэспубліканскі фестываль нацыянальнай драматургіі імя Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. Зараз у сталіцы праходзіць Тыдзень сучаснай беларускай драматургіі "Канцэнтрацыя". Майле, нашы п'есы бачыце? Прычым, канешне. Але барыскаўскі фест не толькі раздзьмае знагароды. Ён акрошлі шраг праблем — у фарміраванні фестывальнай праграмы і далейшым развіццё самаго форуму і, шчырэ, нацыянальнага тэатральнага мастацтва.

Надзея БУНЦОВІЧ

ДРАМА З ЭКСПЕРЫМЕНТАМ

Падзел конкурснай праграмы на такія намінацыі, як "Спектакль тэатра драмы" і "Эксперымонт" (пры двух розных складах журы), аказалі даволі ўмоўным. Бо да эксперыментальных былі аднесены папулярнае моцная, высокапрафесійная ва ўсіх сэнсах спектаклі (пераважна на тэатраў лялек), адпаведная сучаснай эстэтыцы: "Сіняя-сіняя" Магілёўскага тэатра лялек, адзначаная як найлепшы спектакль (рэжысёр — Ігар Казлоў), а таксама за сцэнаграфію (Ташчэна Невароўна) і мужчынскай ролю (Мікалай Сілепчан), залучана сталічная "Ладзія Роспачы" (найлепшая рэжысура — Аляксей Ізюбіцкі); "Камедыя Юзіці" граленскіх лялек (найлепшая жаночая роля — у Ларысы Мікуліч); "Скарныя" Магілёўскага драматэатра (найлепшая мужчынская роля другога плана — у Васіля Галына). Прэмія за найлепшую п'есу і жаночую ролю другога плана журы ўвогуле "пашкавала-эканоміла": майлеў, эксперымонт тут не было.

А вось у намінацыю "Драма" патрапілі спектаклі, мякка кажучы, усялякія, сярэд якіх былі і да болю традыцыйным, і амаль што аматарскімі. Алізнім, што вылучаўся і каго, паводле паставачнага ўзроўню, та і хачелася прылічыць да "эксперымонта", быў "Сіндром Меэдзі" Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі (гэты калектыў прадставіў на фэсце ападру да годнага спектаклі). Здалася нават, што "Меэдзі" наўмысна змешчлі ва ўлонне больш традыцыйных спектакляў, каб спраесіць працу журы. Ажно не!

Адметна паставаў Кацярына Аверкавіч, што спалучыла жанры антычнай трагедыі, эпічнай араторыі (прычым уласнага музычнага аўтарства) і сучаснага дакументальнага тэатра, убагаташчыў усё пластыкай Вітэна Карніна, вылучылі хіба крыжана ў час іштоўдзінных абмеркаванняў. Журы ж тут адзначалі толькі дзвюх актрыц: Людмілу Сідаркевіч і Гражыну Быкаву.

Найлепшай мужчынскай роляй быў названы Плянсёр Сяргея Жбанкова ў аднайменным спектаклі Нацыянальнага акадэмічнага драматэатра імя Максіма Горькага. Затое "Кропкі на часовай вості" гаспадары фестывалю — Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі імя Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча — сабралі ажно пяць узнагарод. І першая з іх, здаецца, ахоплівае ўсё і ападру — найлепшы спектакль у сваёй намінацыі. Акрамя таго, Дзмітрый Багаслаўскі быў адзначаны за найлепшую п'есу. Ташчэна Траўніч — за найлепшую рэжысуру. Валіяціна Прудзіна — за найлепшую сцэнаграфію. Аляксандр Парфіяновіч — за найлепшую мужчынскую ролю другога плана (насамрэ, тая роля — гадоўная, але не ва ўсім спектаклі, дзе звыклых цэнтральных роляў няма, а ў адной з васьмі навел, што яго складаюць). Сенсачы? Неверагодныя прымы? Хутчэй, аванс, выкліканы шчырым каданнем падтрымаць тэатр у цяперашні момант да сучаснай сцэнаграфіі сужай эстэтыкі.

Драматургі Беларусі, яднайцеся!

Ды не паміж сабой, а з тэатрамі

У спектаклі "Сіндром Меэдзі" журы вылучыла дзвюх актрыц — Людмілу Сідаркевіч і Гражыну Быкаву.

ПРАПАНОВЫ НАНОВА

На заключным круглым стала гучала шмат прапанов, які палепшылі форум, зрабіў яго больш эфектыўным, павысілі ўплыўнасць фестывалю і ўзгаду да нацыянальнай драматургіі ў нашых тэатральных і грамадскіх колах. Неаднойчы паўтараўся, як важна запрашаць на гэта свята замежных тэатраў, дзе ставіцца беларускія п'есы. Тое можа быць асобная праграма з трох-чатырох спектакляў. Але гадоўным застанецца ўсё, што і зараз: не гнацца за колькасцю, вытрымліваючы найперш якасны паказальнікі.

Што ж да айчынай планкі, дык рэйтынг якасці павінен павышацца, каб выпадковых спектакляў на фестывалі не было. Пэўна, няблага было б, каб ва ўмовах з'явілася часовае абмежаванне — і на фестываль трапілі намінаваны творчыя працы, падтрыманая за перыяд між фестываламі, а не пяць і болей гадоў таму.

Нашыя нацыянальнай прэмія. Дзый спектаклі найвышэйшых беларускіх п'есак, які заўважыла рэдактар Цэнтра беларускай драматургіі Настася Васілевіч, у праграме адсутнічае. Можна, яшчэ і таму, што малодзе пакленне драматургаў, які адзначыла тэатральных крытык Людміла Грамыка, "закрыта", не імкнецца да актыўных кантактаў з нашай тэатральной грамадскасцю. А вось на расійскія фестывалі яны ездзяць з ахвотай.

УЗІЦЬ КРОПАСЦІ

Самым, бадай, актуальным на фестывалі былі чыткі сучасных беларускіх п'ес. Два гады таму кожны з такіх паказаў, зладжаных двума профільнымі Цэнтрамі — беларускай драматургіі і эксперыментальнай рэжысуры, суправаджаўся настолькі бурнымі дыскусіямі, што тыя самі ператвараліся ў "эксперыментальныя спектаклі" (з актыўным удзелам бабурыйскіх артыстаў, многія з якіх безалежна выступалі супраць). Тым не менш, прамым вынікам тых чытак стаў пастаўлены Аленей Сілуцінай "Лондан", што набірвае сучаснае прыгоду на міжнародных фестывалю. А ўжоасым — іперспірацыя ўпаўнаважана "Кропкі...". Але, як высветлілася, кропку шч, тым больш, клінік ставіць пасля чарговых чытак ранавата. Сёння "атакай непрыняцця" суправаджаўся "Сканд эвід, ТДЖ. Канец свету" Максіма Даско, інтэрпрэтаваны малым рэжысёрам Антаніяй Аляшкевіч. Больш спакойна-спагадліва былі ўспрыняты дзе будучыя дыпломныя працы студэнтаў БЛАМ: "Москаў дрымін" Віталія Каралёва ў працэнтнай Аляксея Куз-

мішкага, які выступіў і рэжысёрам, і выканаўшым цэнтральнай ролю, а таксама "Музыка вуліц" Карыны Рыбак, якая сама збіра ла дакументальны матэрыял, аптымаючы вучлівых музыкантаў. Праўда, гэтыя п'есы былі больш "хэпіэндэвямі", з актыўна, але даволі згладжанай праблематыкай.

Шкаваць бабурыйчанам да нашай сучаснай драматургіі пацвердзіла чытка, зладжаная там-тэйшым рэжысёрам Сяргеем Кабурскім і артыстамі тэатра. Паказальнік, што з усіх прапанаваных ЦБД п'ес была абрана самая, бадай, знешне традыцыйная — "Бессмертныя полкі" Аляксандра Бугрова. Але тэма Вялікай Айчыннай, пададзена ў ёй скрозь прызму містыкі, філасофскіх разважанняў пра жыццё і смерць, міфалагізаваных тэм маральнага выбару і авярпаўнаўнашэння, была вырашана рэжысёрам максімальна разлічана і ў чымсьці ілюстрацыя: размовы Віадэма, поўна мадэрнізацыя сюжэту — сапраўна будучыні. Але да наступнага форуму трэба трэма новабы набыць хатя б новую святлоўла і гучавую апаратуру, іначай мы можам не далічыцца ў Бабурыйскіх многіх спектакляў, якія хачелі б убачыць. Бо рэжысёры і калектывы не павінны рызыкаваць сваім рэзансэ і страчваць пра выніжных паказах рэалізацыі ў спектаклях іздзе. А міжнародны розгаласі! Шч будзе хтосьці радзі, каб па сарафанным ралёмі развісцэцца аўскі пра "камнены век" фестывалю? Дый для самога тэатра набыццё абсталявання адкрыла б новыя творчыя даяліткі.

Справа яшчэ і ў наўняўсці адпаведных сізнчных пляювак. З гэтым штогод сутыкаюцца арганізатары нават сталічных

Вострым застасця і пытанне тэхнічнага абсталявання тэатра, які праводзіць фестываль. Віадэма, поўна мадэрнізацыя сюжэту — сапраўна будучыні. Але да наступнага форуму трэба трэма новабы набыць хатя б новую святлоўла і гучавую апаратуру, іначай мы можам не далічыцца ў Бабурыйскіх многіх спектакляў, якія хачелі б убачыць. Бо рэжысёры і калектывы не павінны рызыкаваць сваім рэзансэ і страчваць пра выніжных паказах рэалізацыі ў спектаклях іздзе. А міжнародны розгаласі! Шч будзе хтосьці радзі, каб па сарафанным ралёмі развісцэцца аўскі пра "камнены век" фестывалю? Дый для самога тэатра набыццё абсталявання адкрыла б новыя творчыя даяліткі.

тэатральных форумаму — таго ж TEART.A. Што ж тады казаць пра Бабурыйск? Наўрацкі горад зможа імгненна займець не адну-дзве, а сцэпцым набор разнастайных залаў рознага намеру, прыдатных для дэманстрацыі тэатральных паставак. Але ўладсканаліш тое, што маецца, неабходна. Дый нашы малодыя рэжысёры, з'яднаўшыся з малымі драматургамі, маглі б больш актыўна звышчыць такія непраймыяныя пляюкі, як да прыкладу, існуючы фэ тэатра, ішыя памышканні (два гады таму, памятаю, некаторыя праекты ладзіліся ў кавярні), тым самым пашыраючы тэатральную прастор не адно на час фестывалю.

Яшчэ большай праблемай на сённяшні дзень застасця раз'яднанасце айчынных тэатраў, дзе кожны застасця саманасам са сваімі думкамі і сваёй самаацэнкай. Эканомія грошай вымушае калектывы з'ядзых ападру пасля выступлення. А між тым, магчымаць паглядзець працы калет, параўнаць сябе з імі, паслухаць абмеркаванні крытыкаў, паўзельчынаць у дыскусіях — дарогага каштуюць.

Фестываль, які выказваліся многія госці, можа і павінен стаць месцам сустрэчы з драматургамі. На ім было б добра прэзентаваць новыя зборнікі п'ес — хай не ў папярным, а ў электронным варыянце, з абавязковай далейшай рассылкай па ўсіх тэатрах. Калі на фэсце бу-

Андрэй ЗАГДАНСКІ — рэжысёр і сцэнарыст, апэратар і мантажор, акцёр і прадзюсар кіно амерыканскага і ўкраінскага. У свой час быў кіраўніком Саюза кінематграфістаў Украіны. Старшыня журы асноўнага конкурсу дакументальнага кіно "Лістапад-2017". У рамках пазаконкурснай праграмы "Чышы погляд" прадставіў фільм "Вагрыч і чорны квадрат", які заваяваў мінскую публіку і сваім героем, мастаком Вагрычам Бахчанянам, і выразным аўтарскім поглядам у глыбіню нонканфармісцкіх канцэпцый, у эстэтыку абсурду. У лічб, уласна, Вагрыч і працаваў. Гэты фільм стаў прызнам для нашай размовы пра дакументальнае кіно наогул.

Фільм як экззістэнцыйная прыхамаць

ПРАКТАЧНЫ ЛЕС ДАКУМЕНТАЛІСЦЫ

— Дзякуй за ваш фільм, за вострае адчуванне рафінаванай маргінальнасці, якое дае "Вагрыч" і якое ападру экстрапаўнае на сучаснае мастацтва ў шырокім кантэксьце. Але "чорнага квадрата" да сённяшняга дня. Наколькі я ведаю, перад "Лістападам" вы пабывалі на фестывалю ў Нью-Ёрку і невялікіх гарадах Сербіі і Польшы. Можна падрабязней пра іх?

— Серб — гэта горад у Францыі на мяжы з Іспаніяй, на беразе Міжземнага мора. Портаў побач, але ўжо ў Іспаніі, а калісьці гэта быў вялікі кантрабандысцкі пункт. Найперш ён выдася тым, што там скончыў жыццё самагубствам Вальтэр Бенямін. Ён бы з наўняскай Германіі і не атрымаў іспанскую візу на ўезд у краіну, прычым па тэхнічных прычынах. Жэх гэтай сітуацыі ў тым, што неўзабаве праваліўся змяніліся. Усе, што было разам з ім, у тым ліку і Ханна Арант, птом з'ехалі. У яе ёсьць вельмі добрае эсэ пра Беняміна. Яна піша, што яго чалавечы характар і характар, да нішчыцца, супадалі з жудаснымі абставінамі жыцця. Калі я быў у Портаў, на гарадскім вакзале праходзіла студэнцкая выстава, прысвечана чаладанау, які быў у Беняміна з паводле легенды, тамак лажыў яго апошні рукапіс. Чаладана знік. А так, наогул, вельмі мілы сэрцаваў фільм.

— А шч адчування гэтыя трагедыі і драмы мінугата сёння ў яго атмасферы?

— Віадэма, я адчуваю ў павертры любога горада яго асаблівую гісторыю — у Мінску, Нью-Ёрку, Кіеве, Маскве.

— Як праійшоў паказ?

— Добра, але я хвалюўся: першы раз мой фільм дэманстраваўся для французскага аўдыторыі. Тым болей, ён вельмі кантэкстуальны. Трэба ведаць, што такое СССР, каб правільна разумець усе гумар і ўсё жудасна Вагрыча. Калі вы не вучылі ў школе "Буравеснік" Горькага, то вы не злучыце яго з Чэхаўям, як у фільме. Фраза "Мы роджыны, чтоб Кафку сдзелаць бэўью" абсалютна за-

мкнёная ўнутры рускай мовы. Гэта як узору аўтаматычнага пісьма, якія маюць прамаую сувязь з французскай культурай. Аднак перасяіраў аказаліся марымі: гледачы фільм зразумелі да адлучы Вагрыча як свайго чалавечка.

— Чым цікавы Нью-Ёрскі фэст?

— На сёння, як ні дзіўна, ён страўні сваю нагу: па-першае, розных форумаму стала шмат. Па-другое, выйграўшы тым, што паказвае. Напрыклад, фэст у Таронце не баіцца запрашаць дэбютаў, малых рэжысёраў, і таму вельмі добра выглядае. А Нью-Ёрскі арыентаваны толькі на амерыканскі рынак. Фільмы, якія ўжо паказаны ў тым жа Таронце, Венецыі, Кане, атрымліваюць прэм'еру ў Амерыцы, што важна для дыстрыбуцыі на нашым рынку. Добрая рэзэнзія вельмі істотная для рэпутацыі фільма.

— З пункту гледжання індустрыі, дакументальнае кіно — гэта альтэрнатыўны прака?

— На фестывалі ў Нью-Ёрку вялікая падборка дакументальных фільмаў. Але я не магу сказаць, што ў Амерыцы дакументальнае кіно пракатавецца вельмі паспяхова. Асобныя кіназатры рэгулярна нешта паказваюць, аднак у іх няма такой спецыялізацыі. Ёсьць маса пляювак у каледжах, у іх выдатныя праектары і ўсе астатнія ўмовы для паказаў. У тым ліку, і ў малых гарадах.

— У чым, гэта ўсё ж такі частка рынку?

— У кіназатры зарабляюць лічаныя дакументальныя стужкі. Але кожны працы важна з'явіцца на публіцы, атрымаць прэсу, і калі доўга станоўчы, то фільм можа быць запатрабаваны.

СА СЦЭНАРЫЕМ АБО БЕЗ?

— Як вам зааецца, шч ўмацуення гэдзішныя сігнарынага дакументальнага кіно — з публічнай драматургіяй і прапаным аўтарскім выказваннем?

— Ведаецца, дакументальнае кіно — гэта такія від чалавечай дзейнасці, дзе ў адной клетцы знаходзіцца самая розныя жывёлы. Усё бывае па-розна-

му. Таму, мабыць, я б ухіліўся ад адказу: можа быць і адно, і другое, і нешта яшчэ трэба. Але не лічу, што кіно са сцэнарыем стане выдатнай тэндэнцыяй. Прынамсі, калі казаць пра аўтарскае кіно. Як працяг, сцэнарыі фільм — гэта праца, зробленая для ТВ. Арт-фільмы маюць прапісаную драматургію значна радзее. Каншпыа — так, а сцэнарыі — не. Я працягваю бачыць іго па мншч прычынах. Па-першае, ведаю, што прыдумваю ўсё па ходзе справы. Па-другое,

— Наколькі ўзабачае ігравы фільм выкарыстанне ў ім дакументальных кадраў — і наадварот?

— У Гадара ёсьць класічная фраза пра тое, што ігравы фільм становіцца дакумантам, як толькі вы ўключыце камеру. Калі акцёр жыве ў кадры — гэта ўжо дакумент. У мае фільмы трапілі ў і каляжы і, напрыклад, анімацыя. Гэта дакументальнае кіно па мншч прычынах. Па-першае, ведаю, што прыдумваю ўсё па ходзе справы. Па-другое,

ры ўзабачаюць ігравое кіно — і наадварот.

— Шч ён лчыце вы, што дастуннасць маленчкіх камер пераўтварае дакументальнае кіно з мастацтва ў нейкую сацыяльную практыку?

— Пры чым тут дастуннасць? Ёсьць карышны, пацям занятыя на тэлефон, і гэта не сацыяльная практыка.

ШТО ЗМЯНЯЕЦЦА ПРА ТЭАТРА

— Шч ёсь месца для ігічы ў сучаснай дакументальнасці?

— Кожны гэта вырашае сам, давярэючы сваіму чалавечаму такту. Але калі абмяжоўваць сабе ва ўсім, дык нічога не зымеш. Ты так шч іначай урышывасць з чужое жыццё. А вось наколькі глыбока... Гэта можаць вызначыць толькі ты сам. Ведаецца, калі пастаянна думаць на такую тэму, то як сараканожка — халдзіць вывучышся. Развіццё прафесійнай інтуіцыі, назапашваюцца навукі ў дзеянні. Тве інструменты становіцца часткай цябе.

У маёй практыцы былі рэчы, ад якіх я адмаўляўся: мне было некамафортна іх рабіць. Але, з ішынага боку, людзі здавалілі мне гэта здымаць! Быў давер, але я разумее, што са мной гэтыя кадры не застануцца, і ўбачыць усе. І адмаўляўся.

— Вагрыч, дарчы, у вас зашпінелы на ўсе гузікі. Ён быў такім?

— Ён быў сарамлівым, частка яго гумару — менавіта ад гэтага. А перад камерай заўсёды зашпінкаўся, напружваўся. Калі нешта чужы даламе, запісаў, ён пачуўшыся нубульна. Але мне ён сам запрасіў, неск мне даверыцься. І ён хачеў, каб гэтая праца атрымалася.

— Андрэй, а ралінасця мяняецца? Ад зымак, нашых назіранняў, апісаньняў?

— Так, змяняецца, дэфармуецца. Ёсць такія факон фізі, згодна з якім апісанне элементарных часці змяняе іх становішчы. Яна становіцца ішынай.

Гутарля Любоў ГАУРЫЛЮК

У нашу рэдакцыю зайшоў Іван Спасабаў і распавёў, што Мінскі гарадскі кінаклуб Уладзіміра Высоцкага, заснавальнікам і кіраўніком якога ён з'яўляецца, запланавалі шэраг мерапрыемстваў да 80-годдзя з дня нараджэння вялікага барда і артыста. 21 снежня ў Мінскай абласной бібліятэцы імя Аляксандра Пушкіна пройдзе баль-маскарад, а 17 студзеня ў ДК МТЗ — канцэртная праграма "Мой фінш — гарызонт". Падчас гэтых мерапрыемстваў песні Высоцкага выканае Аляксей Нежавец.

Яўген РАГІН

Я запытаўся, дзе базуюцца мянаны кінаклуб. "Дзе я, там і клуб," — патлумачыў Іван Іванавіч. Выявілася, што арганізацыя хоць і існуе 12 гадоў, але адпаведнага статусу пакуль не займела. Гэта не перашкодзіла кінаклубу паспрыяць таму, каб у Брэсце ўзнік фестывальны бард-форум імя Высоцкага, а ў тамтэйшай гасцініцы "Бут" з'явіўся мемарыяльны нумар, які ўшаноўвае імя знакамітага артыста-спевака. А яшчэ кінаклуб ладзіць у сталіцы выставы (сарод сябраў суполкі — некалькі калекцыянераў, якіх цікавіць жыццё ды творчасць Уладзіміра Сямёнавіча), лекторыі, сустрэчы з цікавымі людзьмі. Неўзабаве кінаклуб, па словах Івана Спасабава, набудзе афіцыйны статус.

Мы шмат пісалі аб доўгатэрміновым праекце "Кола часу" аддзела рамяства і традыцыйнай культуры Ліцкага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці. І вось — чарговая навіна. Тут у форме анімацыйнай праграмы прайшлі піліпаўскія вечары. Як вядома, Піліпаўка — шасцідзёны перадакладны пост (да 7 студзеня), у які нашы продкі елі спіцла, не ладзілі вяселляў. Дзяўчаты поруч з хлопцамі хадзілі на вячоркі, пралі пад наглядом кабет: "Што ў Піліпаўку спрадзеш, тое ў Вялікі пост сатчэш". Усе гэтыя практыка-арыентаваныя забаўкі называліся "папрадухі" альбо "кудзьялькі". Менавіта такія вячоркі і правалі ў Ліцзе. Справа, па меркаванні кіраўніка фальклорнага гурта "Талер" Наталі Шчалкановавай, — перспектыўная. "Лічу, — пераканана яна, — што ў сучаснай турыстычнай справе звычай піліпаўскіх вечаў моцна і навіны стаць асновай для сцэнічных пастановак, анімацыйных праграм. У турыстаў з'явіцца мацымасц паспрабаваць свае сілы ў характэрных для сялянскага побыту занятках, у гульнях і танцах. Не абмінуць увагай турысты і дэгустацыю посных страў беларускай кухні".

Метадзі аддзела бібліятэчнага маркетынгу Ліцкага раённага бібліятэкі імя Янкі Купалы Тэрэза Чайко паведамліла: "Літаратурна-музычныя зазімкі "І плыве твой радок, і звініць тваё слова", прысвечаныя творчасці пісьменніцы Дануты Бічэль-Занетавай. Яе вельмі чакалі аматары нацяльнай паэзіі. Данута Іванаўна не расчаравала. Чытала вершы, адказвала на пытанні. Песні на сло-

Піліпаўскія папрадухі ды кудзьялькі

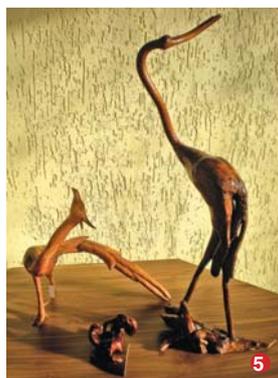
вы пазткі выканаў хор ветэранаў гарадскога Палаца культуры".

У Музеі гісторыі і культуры Наваполацка працуе выстава работ, аўтарамі якіх з'яўляюцца людзі з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі. І гэта далёка не адзінае мерапрыемства, што прыцягвае там увагу аматараў мастацтваў. З І снежня адкрылася і выстава ярка-вышчэбскіх акаварэлістаў. Поруч з работамі заснавальніка акаварэльнага жывапісу ў Беларусі Івана Сталярова, які даў гэтую тэхніку да дасканаласці, экспануюцца работы ягоных вучняў. Яшчэ адна музейная цікавостка — выстава работ наваполацкага ювеліра-гравера Сяргея Данілава і яго вучняў.

Намеснік дырэктара Ашмянскай дзіцячай школы мастацтваў Таццяна Печур распавядае пра Тыдзень Франца Ёзафа Гайдана. Цягам сямі дзён на перапынках паміж заняткамі гучалі творы аўстрыйскага кампазітара-класіка. Ладзіўся конкурс на найлепшае выкананне п'ес кампазітара, альбо з кіналекторыі. Завяршыўся тыдзень тэматычным канцэртнам.

Як паведамляе Таццяна Печур, у першым адкрытым рэспубліканскім творчым фестывалі-конкурсе "Талісман удачы" (праходзіў у Мінскім дзяржаўным каледжы мастацтваў) удзельнічалі і востем навучэнцаў Ашмянскай дзіцячай школы мастацтваў. Вакальны гурт "Маячок" стаў лаўрэатам I ступені.

Ашмянская раённая бібліятэка запрасіла чытачоў на літаратурны бенефіс, прымеркаваны

На здымках:

- 1 Піліпаўскія вечары: вось такая яна, папрадуха.
- 2 Выстава "Вясёлага пэндзля" ў Гальшанах.
- 3 Азмова пра Андрэя Макаёнка ў Рагачоўскім музеі.
- 4 Ашмяны: гучыць музыка Гайдана.
- 5 Работы дзятлаўскага паэта Яўгена Мацвеева.

Народны ансамбль народнай песні "Жытніца" даў у аграгарадку Кракоўка (Ашмяншчына) святочны канцэрт з нагоды свайго 25-годдзя. Спачатку ён узнік як хор пры калгасе "Маяк". Першым кіраўніком калектыву быў Іван Барысенка. Цяпер у складзе "Жытніцы" — алінашчэбны выканаўцаў і музыкантаў. Кіруе ансамблем акампаніатар Аляксандр Пашкоўскі.

Драматург і сцэнарыст Андрэй Макаёнак нарадзіўся ў вёсцы Борхаў. Пісьменнікі Рагачоўшчыны і Магілёўскай вобласці сабраліся ў Рагачове, каб ушанаваць памяць выбітнага драматурга.

Наш пастаянны пазшпартны карэспандэнт Андрэй Струнчанка распавёў: "У Мазалаўскім (Віцебскі раён) сельскай доме культуры была арганізавана праграма для дзяцей "З сябрамі веселья!" Мэта мерапрыемства — маральна-экалагічнае выхаванне падростаючага пакалення".

Караўліцкая раённая бібліятэка правяла літаратурную сустрэчу з гродзенскім паэтам Мікалаем Сыровым. Вось што піша метадыст установы Наталія Казарэц: "Сабраліся краязнаўцы, аматары беларускай паэзіі, чытачы бібліятэкі, сябры паэта. Мікалай Сяроў адказаў на пытанні, падзяліўся свакрэтай творчай кухні".

Яшчэ адна інфармацыя пра паэта. Яўген Машвееў нарадзіўся на Пскоўшчыне, але жыццё правёў на Дзятлаўшчыне, у пасёлку Наваельня. Працаваў урачом, пісаў вершы, займаўся разбой па дрэве. Пры жыцці паэта выйшла шэсць зборнікаў яго паэзіі, па-сяля смерці — яшчэ два. Пэўныя мастацкія вырабы Яўгена Машвеева захоўваюцца ў Дзятлаўскім гісторыка-краязнаўчым музеі. Старшы навуковы супрацоўнік гэтай установы Алена Абрамчык перакладае вершы паэта на беларускую мову.

У выставачнай зале Гродзенскага абласнога металычнага цэнтра народнай творчасці працуе выстава народнага мастацтва "З глыбінь народных да нашых дзён". Тут прэзентуецца ткацтва майстрых са Шчучынскага раёна Ванды Машкевіч і Марыі Карповіч. Распавяла пра гэта малодшы навуковы супрацоўнік аддзела рамесніцкай дзейнасці і народнай майстэрства Шчучынскага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці Вольга Каранкевіч. Вандзе Машкевіч — 83 гады. Валодае мясцовымі тэхнікамі двухбаковага аднаўточнага шматнітоўнага і двухбаковага васьміўточнага перабораву.

У адзін з лістападаўскіх дзён мінакі ў раёне мінскай Плошчы Перамогі маглі бачыць, як у два аўтобусы расаджваліся знаёмыя ім па блакітным экране і выступах на розных падмостках людзі. Яны разам з яшчэ не надта “засвечанымі” артыстамі з’яўджалі ў Маладзечна. Там, у Палацы культуры, меліяры адбыцца здымкі чарговага канцэрта ў рамках праекта “Залата калекцыя беларускай песні”, стваральнікамі якога з’яўляюцца Міністэрства культуры і СТБ. Тэлевізійшчыкі прыхапілі ў тур карэспандэнта “К”.

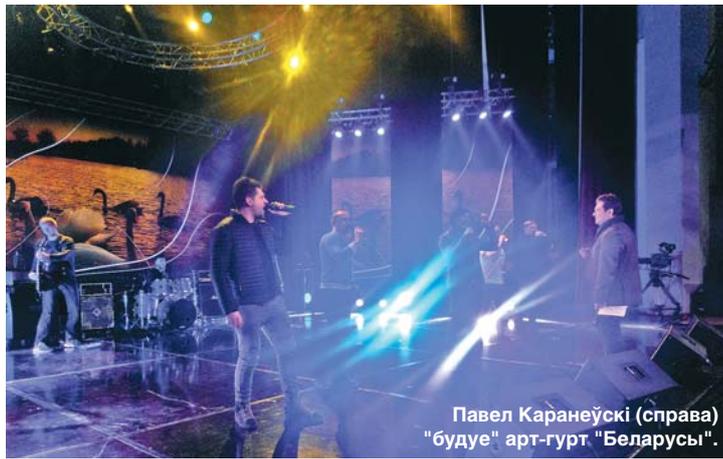
Алег КЛІМАЎ /
Фота аўтара

ЧАС ВЯРНУЦЦА “ДАДОМУ”

За дзень да канцэрта ў горад адправілі асвятляльнае, гукавое і здымачнае абсталяванне, экран, пакрыццё падлогі. Да нашага прыезду сцэна ўжо была гатовая. Артысты ўтваралі ў зале групкі, у якіх вяліся ажыўленыя размовы. Перыядычна хтосьці пакідаў калег і згодна з графікам рэпэціраваў уласны выхад. Аператары, што адказвалі за святло, саўнд і карцінку, займаліся сваімі справамі. Увогуле, панавала перадсвятлоная, калі павінен быў раздацца гом — спыраша за песню, а пасля з апладысмантаў. Пра “надвор’е” ў маладзечанскім Палацы культуры тэлеведцам краіны паведмалялася ў выпусках навін СТБ — у прамых уключэннях з мерапрыемства. Я ж ангажаваў на размову аднаго з супрацоўнікаў умоўнага гідраметэра — дырэктара здымачнай групы Веру Пазняк.

Як распавяла яна, “Залатая калекцыя беларускай песні” стартвала ў 2010 годзе і амаль па канец 2016-га за межы Мінска не “выстаўлялася”. А ў мінулым снежні артыстычны дэсант упершыню высадзілі па за сталіцай — у Маладзечна. Такім чынам, у тым жа горадзце, з якога пачаўся рэспубліканскі тур, практычна роўна праз год праект і адначасна сваё гастрольнае наладжэнне. У гэтым сезоне яго ўбачылі яшчэ і жыхары Бабурыска, Гомеля, Салігорска і Полацка. (22 лістапада, пасля Маладзечна, прыняў праект і Гродна, а 6 снежня гэтую серыю канцэртаў закрые фінальны з лепшымі нумарамі, які адбудзецца ў Палацы Рэспублікі, прычым артысты ў ім выступілі ў суправаджэнні Прэзідэнцкага аркестра Рэспублікі Беларусь, а не інструментальных “мінусовак” і часам лёгкага “жывога” найгравання паверх іх, як гэта практыкавалася ў туры.) Пляцоўкі падбіраліся зыходзячы з жадання прымаючых бакоў і таго, ці змогуць іх характарыстыкі задавальняць такія складаныя тэхналагічны працэсы, як

“жывая” тэледымка. Сёйтой з гаспадароў, з радасцю адгукваючыся на ўдзел у праекце, усё ж выказваў сумнеў у тым, ці раскупяць людзі білеты. Аншлагі, як

Павел Каранеўскі (справа) будзе арт-гурт “Беларусы”.

Скарбонка пакуль не вычарпаная

Папулярны тэлепраект у падарожжы па краіне

Людміла Палкоўнікава рэдагавала...

...Валерый Скаражонак і Уладзімір Карачэўскі спявалі...

...Вера Пазняк дырэктарствавала.

запэўніла мяне спадарыня Пазняк, гэтыя асірагоў развясці. Нейкія з канцэртаў зайўляліся канкрэтна “тэматычнымі”, як у Маладзечне, дзе “...Калекцыя...” мела і падзаглавак — “Зорныя дуэты”: у іх аб’ядналіся сольныя артысты, сольныя выканаўцы з гуртом, гурты (тандэмы нараджаліся адмыслова пад горад на Ушы). У іншых акцэнтах былі не гэтак відавочныя.

Нароўні з раскручанымі кампазіцыямі праект уключаў і, мабыць, будзе ўключаць, бо рэйтінг паказваюць, што ён карыстаецца попытам у тэлеаўдыторыі, то бок працягу яго чаканьне, па што яго стваральнікам трэба сказаць асобнае “дзякуй”. Як і за тое, што ў канцэртах залезнічалі мясцовыя выканаўцы, для якіх, вядома ж, было важна падзяліць сцэну з прызнамымі аўтарытэтамі — хай і кароткія, але такія творчыя зносіны несумненна пойдучы на карысць “зоркам” рэгіёнаў. Ды і іх з’яўленне на адным з цэнтральных каналаў дарагога каштуе. І яшчэ “СТБшнікі” заслугоўваюць падзякі за тое,

што падчас канцэртаў у абавязковым парадку агучваліся імёны і прозвішчы аўтараў песень. Ну а пра значэнне, якое канал надае “Залатой...”, кажучы і такія дэталі: у Маладзечна прыехаў генеральны дырэктар СТБ Юрый Казіятка, а яго намеснік, кіраўнік і прадзюсар праекта Павел Каранеўскі, на “эстрадны баль” трапіў проста з “карабля” — раніцай прыбыўшы ў Беларусь з Масквы. І “будаваў, будаваў, будаваў” падчас прагону артыстаў, раздаючы каштоўныя ўказанні і ўносячы карэктывы ў канцэртныя нумары. (Асіствала яму рэжысёр Вікторыя Альшэўская.) Дарочна, калі я правільна зразумеў, частка артыстаў зачэрпалася ў горадзе яшчэ на суткі: на наступны дзень гасцінны Палац урачыста адзначаў уласнае 15-годдзе, і тэлеканал не мог пакінуць і гэтую падзею без сваёй увагі.

...І ІНШЫЯ АФІЦЫЙНЫЯ АСОБЫ

Напэўна, чытачам “К” будзе цікава ведацца, што думаюць аб праекце самі “дэсантнікі”. У кулуарах

Палаца культуры я і пачаў адлюльваць рэспандэнтаў. І “ўлоў” пагугтарыў са мной не толькі на зададзеным тэму...

Колішні першы намеснік міністра культуры Уладзімір Карачэўскі, які ўжо некалькі гадоў займае пасаду дырэктара Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі, вядомы не толькі па дзвюх гэтых іпастанях: меляманы памятаюць і пра тое, што ён выдатна спявае. Уладзімір Міхайлавіч працаваў над песняй амаль паўтара месяца, а ў дзень канцэрта пакінуў тэатр на волю трупы: “Тэатр — гэта машына, для якой трэба задаць правільны вектар, і тады ён ужо адзін дзень зможа абсыць будзе свайго дырэктара... А да арганізацыі праекта я маю самае непасрэднае дачыненне: ён пачынаў падчас маёй працы ў Міністэрстве культуры. Але як удзельнік, я на ім упершыню”.

Спявак Аляксандр Сухарэў знамяціў яшчэ і тым, што на некаторыя свае канцэртны ў розных гарадах Беларусі адпраўляўся... пешшу: “Да Маладзечна яшчэ б ішоў і ішоў... Цяпер я пакуль зрабіў перапынак у та-

кіх паходах, думаю над тым, як можна перазагрузіць гэты мае актыў. Ёсць ідэя падключыць да іх іншых артыстаў, але ці захоўваюць яны, ці маюць неабходную фізічную форму?.. Да плюсаў праекта занясю тое, што ён падняў найвелізарны пласт беларускай музыкі — ад кампазіцый, скажам, пяцідзясяцігадовай даўніны да хітоў цяперашніх. Колькі выдатных песень, здавалася б, мы назаўжды страцілі, а тут ім вярнулі жыццё. Да мінусаў — тое, што для падрыхтоўкі матэрыялу адвоззілася мала часу, гэта і адбілася на якасці некаторых фанаграм”.

Дырэктар “Пілот FM” і “Душэўнага радыё”, спявак, кампазітар, паэт-тэкставік, прадзюсар Анатоль Чэпікаў: “Ідэя праекта падбаецца: гэта і як бы падняў дзённое вынікаў у беларускай папулярнай музыцы мінулага стагоддзя, і займаў з песень часоў цяперашніх. Мне здаецца, што па вялікім рахунку апошнія праіраюць. Так, сярод сучасных ёсць творы, якія таксама могуць увайсці ў скарбніцу “залатых”, але тады былі сапраўды песні — меладэчныя, напеўныя.

Сёння часцяком коўдру на сябе цягнуць аранжыроўкі, за якімі хаваецца нейкая першапачатковая невыразнасць. Не хапае ж гэтаму праекту, на мой густ, нумароў пастановачных, хоць з нейкай тэатралізацыяй. Можна было б паспрабаваць адзін з канцэртаў зрабіць наогул у форме музычнага спектакля”.

Вячаслаў Шарапаў пасля свайго сыходу з Беларусі кага дзяржаўнага ансамбля “Песняры” бажыўся, што калі ён і будзе з’яўляцца на сцэне ў якасці выканаўцы, то вельмі рэдка і па выпадках выключных. Дадзены праект такім і стаў: “Песня “Зорка з нябёсаў” нашага з Анжалікай Пушновай дуэта ўпершыню прагучала амаль чвэрць стагоддзя таму і менавіта ў Маладзечне. Карысць такім маладым выканаўцам, як мая партнёрка, ад падобных нацыянальна арыентаваных праектаў — велізарная. Па-першае, гэта дотык да сапраўдных узораў беларускай эстрады, што, на жаль, чамусьці апынулася забытым. Па-другое, толькі звяртаючыся, хай і кароткачасова, да такога высокага ўзроўню матэрыялу і можна расці прафесійна”.

Людміла Палкоўнікава, музычны рэдактар праекта, легенда беларускай тэле- і радыёжурналістыкі: “У нас у “куфэрку” яшчэ поўна песень, якія можна смела ўключыць у “...Калекцыю...”, калі яна працягне сваё існаванне. Да мяне ўвесь час звяртаюцца аўтары з запіракамі: “А чаму вось гэтую маю песню не праспявалі, а вось такую маю памятаеце?” Памятаю! Вельмі спадзяюся, што для многіх і многіх добрых песень, створаных і выкананых не адзін дзясятак гадоў таму, знойдзецца месца і ў нашых канцэртных праграмах, і ў тэлеэфіры”.

ПРАЦЯГУ БЫЦЬ?

Гром такі рушыў услед — з песень і апладысмантаў. А завяршыўся канцэрт і зусім маланкай — дуэтам Вікторыі Аляшка і Анатолія Ярмаленкі: 70-годдзе народных артыст, які і належыць мэтру, сустрэў на сцэне — песняй “Мая Беларусь”. Наша Беларусь, якую ў гэты вечар уяўляла з сябе зала Палаца, не пашкадала асаблівых, доўгіх воплескаў у адрас юбіляра. І ўжо ўсё развіваюцца з публікай дзейныя асобы гэтай “...Калекцыі...”, але хочацца верыць, не развіваюцца сама яна! Было б жаданне СТБ, а артысты з задавальненнем адгукнуцца на прапанову аб удзеле ў праекце, пра што яны мне ў адзін голас і казалі. Ды і не ўсе яшчэ пляцоўкі краіны, зольныя на належным узроўні прыняць яго, расчынілі для “Залатой...” свае дзверы. Так што... працяг будзе? **К**

Феміністкі будучы задаволеныя. Гаворка пойдзе пра жанчыну-прыгажню, якая прафесійна займаецца ганчарнай справай. Даволі рэдкі выпадак на беларускіх абшарах. Гліна — не надта далікатны матэрыял, таму рамяство глінамесца збольшага — прэрэгатыва мужчын. Людміла КАВАЛЬЧУК — шчаслівае выключэнне. У Віцебскім абласным метадычным цэнтры народнай творчасці цяпер працуе выстава яе керамічных работ. Варта дадаць і тое, што кераміст працуе ў ганчарных майстэрнях Віцебскага цэнтры народных рамястваў і мастацтваў “Дзвіна”.

Яўген РАГІН /
Фота Настассі
ПРУДНІКАВАЙ

Рамяство ад Бога і зямлі

“Ганчар у жаночым родзе” — пра гліну, маёліку, каларыт і любоў да народа

— Калі вы адчулі сябе ганчаром?

— Не адразу. Калі стала адчуваць матэрыял, з якім працую. Менавіта з гэтага і пачынаецца любоў майстар. Але ганчарным кругам я практычна не карыстаюся, толькі формай, у мяне — ручная лепка. Так, я — ганчар, бо з гэтым рамяством атажамлівалася мастацтва кафлі. Маюцца на ўвазе тыя ж формы з румпай для аб’ёмнай дэкаратыўнай рэчы, якая дадае печы прыгажосці і цяпла.

— Наколькі моцным быў творчы ўплыў вашага мужа і мастака-кераміста Валерыя Віктаравіча, светлая яму памяць?

— Каб не Валера, я, напэўна, і не занялася б гэтым рамяством. Мы ажыніліся вельмі рана (мне яшчэ і дзевятнаццаці не было). Разам пачалі вывучаць кераміку як дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва. Спачатку гэта была парцеляна і кожны распрацоўваў тут сваю тэму. Рабілі плячо ў плячо. Але, працуючы разам, мы не заміналі адно аднаму ў развіцці творчай індывідуальнасці. Кожны ішоў сваім шляхам.

— Няўжо і спрэчак не было?

— Толькі ў бытавых пытаннях. Творчых канфліктаў не ўзнікала. Кожны разумееў на ўзроўні падсвядомасці, што ў момант самавыяўлення перашкаджаць нельга. Калі і былі парадзі, дык толькі ненавязлівыя. Іх можна было і не прымаць. Так што ў агульнай майстэр-

ні кожны з нас знаходзіў свой куток. Усе здзіўляліся: “Як вы можаце поруч працаваць?” А мы збольшага бачыліся толькі пасля таго, як работы былі выкананы.

— Вернемся да гліны. На крузе вы не працавалі, але жаночыя пальцы штодзённа мелі кантакт з, так бы мовіць, грубай сырой субстанцыяй. Дык што для вас гліна? Не толькі матэрыял, а яшчэ і нешта сакральнае?

— Сяброўка неяк прапанавала мне працаваць з бацікам, урэшце — з акварэлю, бо тут фізічныя нагрукі — мінімальныя. Але я нават і ўявіць не спрабавала, што займуся нечым іншым. Ад гліны не магу адарвацца фізічна! Мне трэба пастаянна датыкацца да яе, трымаць у руках. Гэта ўжо нейкая залежнасць у плане таго, што хачу бачыць канчатковы вынік менавіта ў кераміцы. Бацік і акварэль можна дапісаць — выправіць. Урэшце ўсё змыць і напісаць нанова. А маёліка — роспіс па сырой эмалі; палівай пакрываецца чырвоная гліна, потым пэндзлем адразу наносіцца той малюнак, які трымаецца ў галаве. Тут альбо атрымаецца, альбо дэкарацыя выкідаецца.

Затое канчатковы вынік апраўдае ўсе цяжкасці працэсу. Каларыт — непаўторны. Прываблівая і ўземадзельная гліна з агнём. Абальванані — два. Спачатку абпальваецца форма, пакрываецца бела-эмаляю. І пасля роспісу выраб абпальваецца яшчэ раз са шматлікімі

дабаўкамі. І калі ён выходзіць з печы, глыбокі непаўторны колер нагадвае суд, які немагчымы пры выкарыстанні іншага матэрыяла. Гэта і прымушае займацца керамікай. З кавалка гліны, з зямляной пароды, няхай сабе і ачышчанай, як след падрыхтаванай, атрымава-

еш тое, што ты задумаў як творца. Яднанне матэрыяльнага і духоўнага! І яднанне мінуўшчыны і сучаснасці, бо тэхналогія — XVIII стагоддзя, а сюжэты — сённяшняга.

— **Богава рамяство?**
— Абсалютна так.

— **Народныя майстры-рамяснікі — у тым ліку і глінамесы — адраджаюць традыцыю. А ці прыўносіць яны ў традыцыю штосваё свай — як гэта робіце вы?**

— У нашай майстэрні цэнтры “Дзвіна” ёсць печы старадаўняй канструкцыі. Разам з сучаснымі ганчарамі ладзім пленэры па адраджэнні беларускай ганчарнай традыцыі. Печка загрузаецца вырабамі пяці-шасці майстроў. Пасля абалу ніхто і ніколі не пераб’ягаў аўтарства тых гаршкоў ды глянцаў. І

гэта значыць, што кожны прыўнёс у архаічную форму нешта сваё, адметнае. Класічныя званы адзначаюцца адзін ад аднаго роўна настолькі, наколькі адзін майстар знешне адзначаецца ад другога. Свае нюансы ў прапорцыях, эрганоміцы вырабу. Прычым чысціна ды прастата формы застаюцца архаічнымі.

— **Сярод збаноў маёй калекцыі ёсць адзін, у ручку якога і палец цяжка прасунуць. А форма вырабу — ідэальная. Усё думаю, чаму такая ручка? Мо гэта жарт-здзек майстра над сквапным замоўшчыкам таго збана?**

— Цалкам верагодна. Ніколі майстар-прыкладнік проста так не адзіць ад строгай утылітарнасці сваёй рэчы. Усё павінна быць зручным і аптымальным. Кітайцы, да прыкладу, робяць чайны посуд так, што пры яго выкарыстанні не пральцецца міма кубка і кропля напой, а накрыўка — не спадзе. Усё разлічвалася стагоддзямі. Галоўнае правіла — зручнасць і прыгажосць.

— **Давайце звернемся да фальклорнай тэматыкі і дробнай керамічнай тэматыкі Мікалая Пушкарка. Ён хоць і ўкраінец, але ў згаданым жанры — беларускі класік. Вы — руская паходжанні і таксама казалі сваё важнае слова ў нашай нацыянальнай кераміцы. Закамернасьць? Або доказ таго, што нацыянальнае мастацтва — арганічная частка сусветнага?**

— Тут да месца і Уладзіміра Мулявіна згадаць. Не ў нацыянальнасці справа, а ў тым, наколькі ты змож прасякнута духам, культурай, гісторыяй гэтай зямлі. Мой муж-беларус прывёз мяне на Беларусь, калі я фарміравалася як асоба. Таму і змагла адчуць гэтую зямлю, зразумець яе, палюбіць. Толькі пры такіх умовах і адбываецца тая метамаर्फоза, пра якую вы кажашце.

— **Вельмі важнае для мяне пытанне. Пушкарка іншым разам абвінавачваюць у тым, што ён занадта спрошчана, нават парадыйна паказваў у сваіх работах вобраз беларуса. Вы, напэўна, знаёмыя і з твор-**

часно маскоўскага мастака Васі Шулжэнкі, які падобным чынам адлюстроўвае на сваіх палотнах вобраз рускага чалавека з глыбінкі. Вы як да ўсяго гэтага ставіцеся? Ці можа любоў да народа (а яна, па маім меркаванні, прысутнічае ў жыцці Васі) прымаць такія формы?

— Цяжка параўнаць творчасць кінарэжысёраў Андрона Міхалкоўскага і Мікіты Міхалкова. І першы, і другі здымаюць Расію. Карціны, падавалася б, дыяметральна розныя па гучанні. Але менавіта Міхалкоў зазначаў, што трэба вельмі любіць сваю Радзіму, каб зняць такі фільм, як “Курачка Раба” Канчалкоўскага — працяг стужкі “Гісторыя Асі Клячыннай, якая кахала, ды не выйшла замуж”. Любіць і зневажаць адначасова нельга. Калі ж творца шукае толькі недахопы, нельга назваць ягонае мастацтва стваральным. Пра Пушкарка хочацца сказаць асобна. Мы ў свой час сустракаліся з гэтым майстрам. Вельмі пазітыўны чалавек. І што самае цікавае — ён заўжды ляпіў ся-

бе! Літаральна ў кожнай глінянай фігурцы — ён.

— **Ваша майстэрня ў “Дзвіне” адкрытая для дзяцей?**

— Канечне! У нас два гурткі керамікі, адзін з іх узначальвае мая дачка Алена. Я ёй гэты досвед перадаю, а яна — дзецям-гурткоўцам.

— **Пра якую канкрэтную карысць для юных керамістаў тут можна казаць?**

— На кончыку нашых пальцаў — нервовыя канчаткі, якія даюць развіццё мозгу. А дзеткам яшчэ і веданне кампазіцый перадаюць, уменне штосваё ўвасобіць у канкрэтным матэрыяле. Словам, развіваецца асоба.

— **Пра якія перспектывы марыце?**

— Калісьці на месцы нашай “Дзвіны” працавалі заводзікі па вырабе кафлі. Вельмі хочацца мець у Віцебску нейкі гістарычны інтэрактыўны куток мясцовай маёлікі — з музейнай часткай і майстар-класамі. А таксама і з большымі магчымасцямі для самарэалізацыі.

Яна любіць паўтараць, што да ўсяго ў жыцці ставіцца з гумарам. Размаўляючы з ёй, заўсёды можна пачуць пару жартаў і адзін добры анекдот на патрэбу дня. А яшчэ Алена ВЕРАБЕЙ прызнаецца, што больш за ўсё на свеце любіць здзіўляць.

Падрыхтаваў
Алег КЛІМАУ

ЯК ГЭТА ЗДАРЫЛАСЯ?

— Калі браць у цэлым, мне не падабаеша перадача “Аншлаг”. Артысты пераважна выдатныя! Але зашмат маналогі і дыялогаў за гранню дрэнага густу. Ну не пераконваю мяне спасылкі на тое, што публіка змянілася, яе задавальняюць жарты не занадта высокага гатунку, а таму артысты і аўтары паддыгрываюць ёй. Дык выхоўвайце яе! Я ж памятаю гумар і сатыру 1970 — 1980-х. Гэта было тонка, інтэлігентна, ніякага “лёкаіства” перад глядачом. У фільме Мікіты Міхалкова “Сонечны ўдар” яго герой перыядычна прамаўляе нешта накшталт “як усё гэта здарылася?” Як, Алена Якаўлеўна?

— Гумар — гэта ў нейкім сэнсе пытанне моды, а яна, як вядома, дама з пераменным характарам. Я аддаю перавагу тонкаму гумару, але заўважаю, што ён не заўсёды можа быць да месца на канцэрце. І наогул, цяпер гэта трэшчакі нямодна — зараз усё больш аголенныя, прычым у літаральным сэнсе: чым “ніжэй” жарт (заву такія анатамічнымі), тым больш шанцаў, што ён выкіча гамерычны рогат. Я сябе спыняю, каб не ісці па такім простым шляху дасягнення поспеху. Што тычыцца тых часоў, калі жартавалі “тонка, інтэлігентна”, то, як мне здаецца, сёння падстаў для вострай сатыры нашмат больш, чым у 1980-я гады. Але пры гэтым мы ўсё яшчэ не змаглі да канца вызваліцца ад страху сказаць лішняе і пакуль яшчэ знаходзімся ў стане постсавецкай турбулентнасці. Я спрабую закранаць у сваёй творчасці вострасацыяльныя тэмы. Ёсць у мяне нумар “Калектар у дзяжніца”, дзе гісторыя разгортваецца так, як я і хацела б яе ўбачыць. Ён нарадзіўся пасля таго, як я прачытала ў інтэрнэце жарт, які яшчэ раз даказвае, што наш народ любіць пасмяяцца з сябе: “У дзверы Мікалая Валуева пазванілі калектары...”

— Вам часосці не хапае ў сённяшнім гумары?

— На мой погляд, усяго дастаткова, часам нават з лішкам. Я стараюся так выбудоваць праграму, каб яна аб'ядноўвала розныя пакаленні. І мае глядачы — людзі рознага сацыяльнага статусу. Іх аб'ядноўвае гадоўнае — пачуццё гумару. Яны цэняць і дасціпную думку, і нумудрагелістую мініяцюру. Думаю, ляць за нешта цяперашні час, вядома, можна, ды і ёсць за што — праблем хапае. Але ляць — гэта дэструктыўна,

а вось ставіцца з гумарам да праблем і шукаць шляхі іх вырашэння, выкарыстоўваючы рэаліі сучаснага свету, — больш правільна. Вазьміце інтэрнэт: да мінулага года наогул не надавала значэння інстаграму — у мяне быў акаўнт, але я не задумвалася, якія ён дае магчымасці. Потым усваядоміла, што зараз існуюць

ладраматычную. Я актрыса драмы — менавіта гэта напісана ў маім дыплеме. Калі для таго, каб рэалізаваць свой творчы патэнцыял, мне трэба рассямішыць залу, зраблю гэта. Калі роля драматычная, змагу і плакаць прымусяць. Як актрыса я павінна ўмець рабіць усё. Стараюся не паўтарацца. Падабаецца, калі да мяне на

шы. На самой справе, гэта тытанічныя напружкі: трэба ўмець чуць залу, кожнага глядача, разумець час, у якім жыеш, і шмат у чым умець прадбачыць будучыню. Таму што гумар са сцэны заўсёды павінен быць злёгка наперадзе. Эстрада і тэатр — гэта два розныя светлы, дзве імперыі, кожная з якіх жыве сваім жыццём. На эстрадзе гучаць нашмат складаней, чым у тэатральнай пастаноўцы, дзе ў цябе за плячыма рэжысёр, партнёры, драматургі. Я сяджу на двух крэслах, і пакуль

ўсёды часосці ледзь-ледзь не хапае да перамогі. Таму “Тры акорды” стаў для мяне выдатнай магчымасцю правесці сябе, свой вакальны і акцёрскі стан, здольнасць справіцца з эмоцыямі, канкурэнцыяй. Гэта была добрая школа. І я яе прайшла! Мною ганарыліся родныя, і мне было да слёз прыемна, што я не разгубіла за гады працы на эстрадзе тэа здольнасці, якія і прывялі мяне ў музычную вучэльню, а потым у інстытут навучацца акцёрскаму майстэрству. Што тычыцца

яго філіял у Брэсце? Ці засярагаецца марок?

— Мне гэтая ідэя ў галаву не прыходзіла, а яна добрая! Трэба абдумаць. І пытанне нават не ў мароцы, хоць, безумоўна, арганізацыя тэатра — справа ў вышэйшай ступені складаная. Проста да адкрыцця такога філіяла яшчэ трэба дарасці, і вось талды ўсё магчыма.

— Што для вас наогул значыць Брэст? А Беларусь?

— Так атрымалася, што ў мяне тры радзімы — Беларусь, дзе прайшлі мае дзяцінства і юнацтва, дзе атрымала першую, музычную адукацыю: я ж выкладчык музыкі, інтэлігентны чалавек — гэта ўжо потым вырашыла стаць артысткай. (Як казаў мой дзядуля: “Хто цябе зараз і гэтай гадасцю? З чаго ты вырашыла стаць артысткай? Яны ж усё шалопутныя!”) Другая радзіма — Ленінград / Санкт-Пецярбург, дзе вучылася ў інстытуце. У ім я пражыла 13 гадоў. Трэцяя радзіма — Масква, тут я жыву ўжо 17 гадоў. Вельмі люблю і заўсёды з цеплынёй усламяю сваю першую Радзіму. Стараюся прывязджаць яе мага часцей: на гастролях або проста адпачыць. У Брэсце заўсёды наведваю Брэсцкую крэпасць, родны двор, дзе прайшоў дзяцінства, калі час дазваляе, заходжу ў школу № 20 на вуліцы Карбышава і ў музычны каледж. Шчыра прызнаюся, што сумую па гэтых мясцінах, і яны мне сціха часам. Усё ж такі дзяцінства — гэта нейкі асаблівы час, і я рада, што правяла яго ў сонечнай і цудоўнай Беларусі. Па праўдзе скажаць, за гэтыя гады Брэст змяніўся практычна да непазнавальнасці. Калі б мой любімы горад быў такім у пару майго дзяцінства, не ведаю, захацелася мне з яго з'язджаць ці не. Чыста, дагледжана, вакол скульптуры, працуюць фантаны, вулічныя кафэ ў парыхітскім стылі, а на вуліцы Савецкай з'явіўся самы сапраўдны літаршчык, які кожны вечар прыходзіць і запальвае ліхтары. Калі прывязджаю ў Брэст, ён мяне кожны раз прыемна здзіўляе нечым новым, незвычайным, прыгожым, але пры гэтым такім родным. Мне заўсёды хочацца вяртацца ў яго зноў і зноў!

— Неяк я зрабіў перапытак у журналістыцы, і мой былы калега запытаўся ў мяне: “А што ты яшчэ ўмееш рабіць?” Што вы яшчэ ўмееш рабіць?

— Напярэдадні леташняга Новага года вырашыла сэжаміцца на хімічцы і пачысціць плямы на футры. То бак надумала паспрабаваць сябе ў якасці дызайнера. Але з працэсу атрымаўся дэбютны ролік “Кінапробы” для інстаграма. Толькі за тры дні яго паглядзелі 400 тысяч чалавек. Вось так з дызайнераў і перакваліфікавалася ў блогеры.

“Мне заўсёды хочацца ставіць перад сабой новую мэту”

Артыстычныя акорды
Алены Верабей

Даведка
Алена ВЕРАБЕЙ нарадзілася ў Брэсце. У 1993 годзе скончыла Ленінградскі дзяржаўны інстытут тэатра, музыкі і кінематографіі (цяпер Расійскі дзяржаўны інстытут сцэнічных мастацтваў імя Мікалая Чаркасава). Актрыса эстрады, тэлебачання, тэатра і кіно, рэжысёр, педагог. Заслужаная артыстка Расійскай Федэрацыі.

дзве паралельныя рэальнасці — знешні свет і віртуальны. І трэба быць сляпым, каб адмаўляць або не заўважаць відавочных рэчаў: інтэрнэт — гэта наймагутнейшы рэсурс, які вы можаце выкарыстоўваць, каб заявіць пра сябе ці пра нейкія праблемы. Паглядзеўшы некалькі топавых ролікаў папулярных блогераў, вырашыла пайсці на эксперымент — стварыць свой унікальны матэрыял, які зацэпіць аўдыторыю. Цяпер і працую ў гэтым кірунку: мне цікава зразумець, чым жывуць мае прыхільнікі. Нядаўна нават прыдумала новы вобраз для інстаграма — кандыдат на выбарах прэзідэнта Настасся Іванаўна Палапухла. Ёсць кандыдаты “против всех”, а мая... “противней” за ўсіх.

ШТО НАРАДЖАЕЦЦА Ў СПРЭЧЦЫ

— Вы — артыстка сінтэтычная. Але па асноўным амплуа, вядома ж, камедыянт. Ёсць у Алене Верабей тое, што пакуль не разглядзелі рэжысёры? Магла б яна выканаць драматычную ролю?

— Я заўсёды за тое, каб эксперыментаваць, шукаць і знаходзіць нешта новае для сябе. Што тычыцца драматычных роліў, то ў спектаклі “Мужчына з дастаўкай на дом” і граю такую, можна нават сказаць, ме-

вуліцы падыходзяць мінакі і кажуць: “Дзякуй вам за тое, што на працягу такой вялікай колькасці гадоў увесь час здзіўляеце нас!” Для мяне гэта важна — здзіўляць не толькі глядачоў, але ў першую чаргу і сябе. Што складана. Бывае, лянота. Думаеш, цябе ведаюць, любяць, пльві сабе ўжо па плыні. Але па плыні, вы ведаеце, што звычайна плавае... Мне заўсёды хочацца ставіць перад сабой новую мэту, вартую вышэйшай аднакці, і імкнуцца яе пераадолець, каб сказаць самой сабе: “Зроблена!”

— Глядач ведае вас шмат у чым як паралыстыку. А ў спявачкі Верабей ёсць у планах стварэнне ўласнай песеннай праграмы?

— Пакуль няма. Але хацелася б з вамі трохі паспрачацца наконт таго, якой мяне ведае глядач. Для маіх прыхільнікаў я не толькі “парадыстка”. Камусьці здаецца, што эстрада — гэта лёгкая праца і лёгкія про-

удацка трымаць раўнавагу. Розныя тут і глядацкія аўдыторыі — тэатралы з пагардай глядзяць на тых, хто ходзіць на эстрадныя канцэрты, і наадварот. Але для мяне аўдыторыя маіх прыхільнікаў не дзеліцца — я бачу, нішто маё з'яўленне на сцэне і там, і там выкікае жывую цікавасць, што мяне вельмі радуе.

— Сёлета вы перамаглі ў тэлепраекце “Тры акорды”. Яго жоры часам не шчырно нілася ў славасных ацэнках конкурсантаў. Прымянеце крытыку — ад калег, журналістаў? І як у творчых адносінах ацэньваеце саму сябе?

— Праект доўжыўся восьем тыдняў запар, трэба было прадставіць восьем абсалютна розных па складанасці, тэмпераменце і прыдумках твораў. Калі ты ўдзельнічаеш у якімсьці шоу з партнёрам, не ўсё залежыць ад цябе — напалову дзеліцца і поспех, і адказнасць за няўдачу. Я выдатна ўсведамляла, што мне за-

ца крытыкі, я сама дала сябе найстражэйшы крытык, і на тое, каб ашліфаваць нумар, сыходзіць шмат часу. Неяк спрабавала вылічыць колькасць гадоў, якія трэба “пакласці на алтар”, каб атрымаць пэўныя вынікі — гадоў праз сем ворыва ў прафесію пачынаеш бачыць аддачу. Гэтыя першыя крокі самыя складаныя. Але што б ні было — гэта вопыт, вучоба, жывы творчы працэс, які мне важны і прыемны. А яго магло і не здарыцца, бо мэты стаць вядомай у мяне ніколі не было. Безумоўна, прыемна быць у цэнтры ўвагі прыхільнікаў, глядачоў і нават тых, каго не задавальняю як артыстка. Але значна важней разумець, што я не проста папулярны чалавек, а мяне па-сапраўдному любяць.

АД МАСКВЫ ДА БРЭСТА

— У вас у Маскве ёсць свой тэатр. Няма жадання адкрыць

Жарты жартамі, але новым аб'ектам сусветнай культурнай спадчыны неўзабаве можа стаць... піца! Дакладней, не сам прадукт, а традыцыі яго прыгатавання ў Неапалі. Адпаведнае да сёння было летась скіравана ў штаб-кватэру UNESCO. І паважныя міжнародныя эксперты — што б вы думалі! — яго прынялі. Так з'явіўся, бадай, самы дзіўны і спрэчны кандыдат на ўключэнне ў спіс сьведчаў не матэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва.

Ілья СВІРЫН /
Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Пра тое, чаму і навошта спалучэнне цеста, сыра і памідораў стала прэтэндаваць на такі пачэсны статус, мы гутарым з завадатарам гэтага сур'ёзнага і мэтанакіраванага руху. Прэзідэнт Асацыяцыі неапалітанскіх піцаёла Сержыя МІЧУ прыбыў у Мінск для ўдзелу ў Тэдыні італьянскай кухні, арганізаваным Пасольствам Італіі ў Рэспубліцы Беларусь. Ну, а чаму нас зацікавіла гэтая тэма, думаецца, нават тлумачыць не трэба.

— **Сеньёр Сержыя, а як нарадзілася ідэя такой арыгінальнай заяўкі на ўключэнне ў Спіс UNESCO?**

— Гэта даўняя гісторыя, якая закруціла мой неапалітанскі гонар. Я не нарадзіўся піцаёла і прыйшоў да гэтай справы, бадай, выпадкова. Па сканчэнні кулінарнага інстытута мне ладны час давялося працаваць кухарам за мяжой. Кар'ера развівалася ўдала, і ўрэшце я стаў гатаваць для каралеўскай сям'і Манака. Мне кажуць: "Ура, у нас ёсць кухар з Неапалі, і мы зможам пакаштаваць сапраўдную неапалітанскую піцу!" У адказ я толькі разгубіўся: мяне ж гэтаму ніхто не вучыў! Тады мне ажно ў твар рассяялася: як гэта так — неапалітанец ды не ўмее гатаваць піцу! Не можа такога быць! Уласна, атуль усе і пачалося. Я ўжо дзесяць гадоў змагаюся за тое, каб мастацтва піцаёла было зраўнянае ў правах з высокай кухняй і мела такое самае шанаванне, каб яно было ўключанае ў навучальную праграму тых устаноў, дзе рыхтуюць спецыялістаў па кулінарыі і гатэльным бізнесе. Я пачаў гэтую барацьбу ў сваім рэгіёне

Ніякага капірайту на піцу!

Кампаньё, але буду зусім не супраць, калі такі прадмет з'явіцца і ў адпаведных установах, скажам, Беларусі.

— **У Спіс UNESCO трапляюць аб'екты, характэрныя толькі для свайго рэгіёну. Аднак піца — яна і ў Афрыцы піца! Страва агульнавядомая ва ўсім свеце, і гатуюць яе зусім не толькі ў Неапалі.**

— Так, піца — гэта слова, якое не перакладаецца ні на якія мовы, але ж з'явілася яно некалі менавіта ў Неапалі! Страва заважала сусветную папулярнасць — але, у той самы час, гэта не сведчыць пра прызнанне мастацтва піцаёла. У нас ёсць спецыяльныя ўстановы, дзе вучаць высокай кухні, кандыгарскай справе — чаму заўгодна, але толькі не гатаванню піцы! Прафесіі піцаёла як быццам наогул няма. Менавіта гэта і падштурхнула нас распачаць кампанію па ўключэнні традыцыі гатавання піцы ў Спіс сусветнай спадчыны. Галоўная наша задача — захаваць тое ўнікальнае мастацтва, якое нарадзілася на неапалітанскай зямлі.

— **Вы лічыце, што прыгатаванне піцы — гэта мастацтва, а не тэхналогія, якую можна лёгка засвоіць і пераняць?**

— Так, гэта мастацтва, чаму ж не? Цягам стагоддзяў яно перадавалася ад бацькі да сына. Ціпер, канешне, гэта ўжо не заўсёды так, бо мала дзе захоўваюцца сямейныя дынастыі. Аднак маніпуляцыі, якія робіць піцаёла з Неапалі — гэта ўсё адно не проста функцыянальны рух. Недастаткова толькі раскатаць цеста — трэба ведаць адмысловыя падыходы. Таму, паназіраўшы за нашымі шчыраваннямі, многія параўноўваюць іх з працай мастака над халсцінай.

У мяне часта пытаюць: у чым сакрэт піцы? Можа, гэта некая адмысловая вала, або мука, або тэхналогія? Ды не, сакрэт тоіцца

— А хіба гэта ўжо не адбываецца?

— Адбываецца. Але як? Вы не паверыце: у Іспаніі я бачыў аўтамат, які робіць піцу! Кідаеш у яго манетку — і праз пару хвілін атрымліваеш гатовы прадукт. Гэта ж нонсэнс, ці не так (эмацыянальна жэстыкулюе)? Мне нават цяжка ўявіць, што такое магчыма: ты заходзіш у кавярню, кідаеш манетку, і нейкі робат будзе рабіць табе піцу! Гэтую страву заўсёды развінен гатаваць жывы чалавек, пазінаваючы цеста сваімі рукамі, прычым непасрэдна перад

памагло яго падрыхтаваць Міністэрства сельскай гаспадаркі Італіі. Але тое, што мы сабралі столькі подпісаў, дадало нам упэўненасці і сілы. Думаю, гэта неяк паўплывала і на пазіцыю экспертаў — калі за тваімі плячыма стаіць два мільёны прыхільнікаў, вельмі цяжка адрываць тое, што ты прапанаваў.

— **А ці не здзіўляліся людзі, якім вы прапаноўвалі паставіць свой подпіс: як гэта, нейкая страва — і сусветная спадчына?**

— Ну так, кулінарны аспект сусветнай спадчыны ў Спісе UNESCO пакуль і сапраўды мала прадстаўлены. Хаця, між іншым, піца туды ўжо патрапіла і без нас — як неад'емная частка Сяродземнаморскай дыеты. Але тут я хачу падкрэсліць, што намінацыя не сама ежа, а менавіта мастацтва яе прыгатавання, якое перадаецца са стагоддзя ў стагоддзе.

— **Прэтэндэнты ў спіс сусветнай спадчыны павінны адлюстроўваць унікальныя рысы ментальнасці свайго народа. Ці можна сказаць гэта пра піцу ў дачыненні да Італіі?**

— Я не буду казаць пра ўсю Італію, бо паміж яе рэгіёнамі ёсць даволі вялікія адрозненні. Аднак і ў цэнтры, і на поўдні піца — неад'емная частка нашага жыцця. Мы пачынаем яе есці ледзь не з малаком маці, а можа, нават і замест яго (смяецца). Адыміце ў нас піцу — і гэта будзе ўжо не зусім Неапалі!

— **Ці не баіцеся вы напрокаў у тым, што ваша ініцыятыва ставіць перад сабой мэту пераўтварыць піцу ў рэгіянальны брэнд і паставіць на яе свой капірайт?**

— Не-не, мы адстойваем ніякі не брэнд, а сваю старажытную прафесію і звязанія з ёю навыкі, чыя гісторыя мае ўжо палову тысячагоддзя. Што да капірайту... Тут я катэгорычна супраць! Піца павінна належаць літаральна ўсім. Гэтая страва ад пачатку прызначалася для бедных і з'явілася, каб накарміць галодных (вядома, я маю на ўвазе класічныя рэнтэты "Маргарыта" і "Марынара", а не якіясьці "наварочанья" варыянты, што могуць каштаваць хоць мільён долараў за порцыю) — і такой мэце яна павінна служыць надалей. Таму ніякага капірайту!

Кухар з Неапалі Сержыя МІЧУ.

мэнавіта ў тым чалавеку, які піцу робіць. Мы ў Мінску карысталіся мясцовай вадой і самай звычайнай печкай — аднак піца ў нас усё адно атрымалася неапалітанскай.

— **Адпаведна, піцаёла — гэта нейкі клан, які валодае патаемнымі ведамі?**

— Ну чаму патаемнымі? Наадварот, мы не робім з іх ніякай таёмніцы і з раласію дзелімся з усімі ахвотнымі. Прыкладам, толькі што да мяне пад'ехалі кіраўніцтва мінскай сеткі піцэрый, і я пагадзіўся зладзіць майстар-класы для іх супрацоўнікаў. Наша задача — забяспечыць гэтай прафесіі будучыню і дапамагчы ёй распаўсюджвацца па ўсім свеце.

тваімі вачыма! А ты атрымліваеш вялікае задавальненне, назіраючы за яго маніпуляцыямі. І механістычны, будздушны падыход у гэтай справе не даспадобы зусім не толькі мне. У падтрымку намінавання мастацтва піцаёла ў Спіс UNESCO мы сабралі два мільёны подпісаў з усяго свету!

— **Але, наколькі я ведаю, подпісы ў дадзенай справе не могуць мець ніякага ўплыву. Даўно выпрацавана працэдура падрыхтоўкі і разгляду да сёння, дзе ролю адыгрывае яго адпаведнасць фармальным патрабаванням, а таксама пазіцыя міжнародных экспертаў.**

— Не хвалойцеся, з да сёння ў нас усё ў парадку, нам да-

Алесь БЕЛЫ, гісторык матэрыяльнай культуры, эксперт у вобласці традыцыйна-рэгіянальных прадуктаў:

— Можа, я каго збянтэжу ці трохі расчарую, але хачу данесці такую думку: нам зараз не так важна змагацца за ўключэнне традыцыйных айчынных прадуктаў у пэўныя спісы UNESCO або ў айчыныя дзяржаўныя спісы гісторыка-культурных каштоўнасцяў. Гэта, па сутнасці, бюракратычныя рогалі, якія мала даюць рэальнай карысці. Перад намі стаіць іншая задача — рынкавая канцэптуалізацыя найбольш важных страў і прадуктаў беларускай нацыянальнай кухні, у тым ліку ў перспектыве — рэгістрацыя іх як традыцыйных прадуктаў у зусім іншых сістэмах.

Усе гэтыя пачэсна-культурныя спісы ў дачыненні да рынку і таго, што там рэальна прысутнічае і прадаецца, маюць чыста сімвалічнае значэнне. Трэба разумець, што ў заходніх краінах такое прызнанне прадукту

Дарогу рынкавай канцэптуалізацыі

вянчае доўгі працэс. Самае простае: калі дом пабудаваны, прыбывае да яго пэўную шыльду. У нас жа часта хочучь пачаць фактычна з канца. Нельга думаць, што бюракратычныя працэдуры замяняць усё неабходныя крокі, якія павінны папярэднічаць размовам пра спісы.

Трэба пацвярджаць амбіцыі справамі, прычым не разавымі, а сістэматычнай арганізацыйнай працай на ўсіх узроўнях. Пачнем з таго, што ў адрозненне ад краін з развітай кулінарнай культурай, у нас яшчэ няма адпаведнай сістэмы адукацыі. Прынамсі, у кулінарных каледжах няма курсаў па беларускай нацыянальнай кухні! Няма іх у ВНУ ці ў школах. У Літве, напрыклад, школьны курс дамаводства выкладаецца па падручніку з арыентацыяй на традыцыйныя стравы літоўскай народнай кухні, а ў нейкіх краінах — улічваецца яшчэ і рэгіянальная. Іншым словам, хоцьці паруліся, каб усе гэтыя падручнікі напісаць і пусціць у абарот.

А галоўнае, у іх ёсць практыка, шырокае кола як спажываўцоў, так і вытворцаў, кухараў, тэхнолагаў, выхаваных на нацыянальных традыцыях. З гэтага трэба пачынаць: з адрэджэння зацікаўленасці, з адукацыі. Неабходна выводзіць прадукты на рынак і абараняць тое, што рэальна прысутнічае на ім.

Нам трэба гаварыць пра тое, каб асацыяцыі вытворцаў абаранялі свае калектыўныя інтарэсы, юрыдычныя правы на калектыўную інтэлектуальную ўласнасць. Беларусь у выніку розных прычын амаль згубіла многія нацыянальныя прадукты. Возьмем старку і зуброўку: гэтыя алкагольныя напоі па гістарычным праве павінны лічыцца беларускімі нацыянальнымі прадуктамі. Аднак напачатку 1990-х іх юрыдычна аформілі гандлёвымі маркамі канкрэтнай арганізацыі ў Расіі, якая маналізавала права на выкарыстанне гэтых найменняў. І такіх прыкладаў шмат...

Звернемся да варыянтаў іншага развіцця падзей: бульбяная кішка — страва спрадвечна беларуская, на якую нашыя кухары амаль забыліся. Затое надзвычай раскручаная ў Польшчы, пры тым што нават самае слова "кішка" — беларускае, а не польскае. Мы, канешне, гіпатэтычна можам прэтэндаваць на тое, каб прасунуць гэты прадукт па лініі UNESCO, але ці было б гэта справядліва, нават улічваючы магчымы беларускі прырытэт? На Падляшшы 15 гадоў як праводзіць чэмпіянат свету на найлепшай кішцы. А што робім мы, каб папулярываць свой жа прадукт?

Дык амаль з усімі стравамі і прадуктамі з яркавыярым айчынным радавом — тое самае. Гістарычнай "сыравіны" багата, але яна ўся ляжыць закінутая, неапрацаваная — толькі суседзі яе засвойваюць.

Занатавала Настасся ПАНКРАТАВА

(Заканчэнне. Пачатак у № 47.)

Аляксандр ЛАСМІНСКІ вядомы не толькі як фатограф, чые здымкі гродзенскіх краявідаў змешчаныя ў фотаальбомах і на білбордах, але і як завадатар ды каталізатар самых розных культурных пачынаў у Гродне. Пра некаторыя з іх ён і распавядае.

Ілья СВІРЫН

ФОТАКЛУБ У ЭПОХУ “МЫЛЬНИЦ”

Мне часта задаюць пытанне: а ці не “састарэў” наш фотаклуб “Гродна” ў эпоху даступнай лічбавай тэхнікі, калі фатографам сабе лічыць ледзь не кожны першы? Я абсалютна перакананы, што наша роля наадварот стала больш важнай: той арміі аматараў трэба ж недзё вучыцца! А куды яшчэ яны могуць звярнуцца, каб атрымаць прафесійныя кансультацыі ды зарыентавацца ў свеце сучаснай фатаграфіі? А такія арыенціры проста неабходныя для плённай самарэалізацыі. І менавіта таму мы не так даўно пачалі ладзіць спецасаблівыя курсы майстэрства для ўсіх ахвотных — прычым абсалютна бясплатныя.

Не выключана, што нехта з навучэнцаў атрымае належны штуршок, каб зрабіцца сапраўдным прафесіяналам. Я гэта кажу з пэўнасцю, бо ў мяне было нямаля вучняў, якія ў нечым мо і пераўзышлі наставніка — але, што вельмі радзе, пра яго не забыліся! Згадаю хаця б Сяргея Грыца, які сёння вядомы далёка па-за межамі Беларусі. А ў свой час гэта быў сіпіль хлопец з Навагрудка. Ралы, што клуб дапамоў яму стаць фатографам.

Да ўсяго, менавіта фотаклуб здатны пашыраць маштабныя і доўгатэрміновыя праекты. Напрыклад, летапіс Фестывалю нацыянальных культур, які мы вядзем ад самага яго пачатку, зрабіўшы ўжо не адну выставу і фотальбом па гэтай тэме. Значнасьць гэтага шматгадовага пачыну бацьшы толькі на адлегласці — праглядаючы назапашаныя дзесяцігоддзямі фоты, разумеш, як эвалюцыянаваў фестываль. Для гісторыі гэта мае вялікае значэнне.

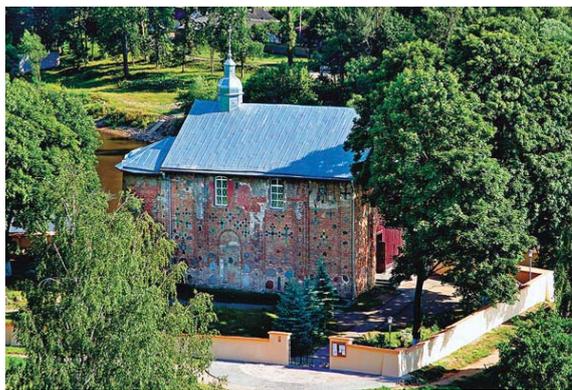
АГРАНОМ, ЯКІ ЛЮБІЎ БАЦІЧЭЛІ

Фотаклуб заўсёды быў месцам сустрэч інтэлігенцыі — прычым не толькі творчай. Не раз доўзілася засядкавацца за гарбатай з Героем Сашыялістычнай Працы, а затым і Героем Беларусі Аляксандрам Іосіфавічам Дубко — на той момант яшчэ старэйшай калгасу “Прагрэс-Верцілішкі”, які лічыўся ўзроўнем ва ўсеазаімым маштабе. І ведаеце, пра што мы тады гаварылі? Пра мастацтва часоў Ренэсансу! Абмяркоўвалі карціны Бацічэлі, Рубенса, Рафаэля, якія моі суразмоўца мо апісаць у дэталіх — прычым усляпую, нават не маючы перад вачыма іх рэпрадукцыі. І выказваў свае меркаванні ён настолькі грунтоўна, нібы быў па адукацыі мастацтвазнаўцам, а не аграномам.

Фактычна, наша знаёмства пачалося па ініцыятыве Аляксандра Іосіфавіча. Даведаўшыся пра

фотаклуб, ён прапанаваў зладзіць выставу ў Доме культуры Верцілішак, прапанаваўшы самыя камфортныя ўмовы, якія толькі магчыма. Нават рамы зрабілі па нашым патрабаванні. І такія выставы сталі ладзіцца рэгулярна. Я прывозіў зборы не толькі гродзенскіх фатографіаў, але і найлепшых творцаў з Літвы.

А як прыгожа Дубко ўмеў прамаўляць з трыбуны! Ягонае мова заўсёды была пазбаўленая розных “ну...”, “м-м-м...” ды іншых паразітаў. Але меў і хібы: пэўна, падаўшыся ўсеагульнаму ўплыву, тады ўжо губернатар стаў казаць “сред-

Чудатворная ікона Багародзіцы, датаваная канцом XVII стагоддзя, згубілася, калі ў 1915 годзе яе вывезлі з Каложы ў Расію.

Чалавек з фотаапаратам

Сёлета фотаклуб “Гродна” адзначае 45-годдзе.

ства” — звыклая, пагадзіцеся, памылка. Я ж, як журналіст, заўсёды лічыў сваім абавязкам вучыць людзей культуры мовы. Падчас адной з нарадаў на свой страх і рызык напісаў шэдурку, дзе паказаў правільны наіск, падлісаў сваім прывішчам і адправіў Дубко. Ён прачытаў у прэзыюме, усміхнуўся. І ў завяршэнне нарады кажа: “Усім вялікі дзякуй, а асабліва — Аляксандру Ласмінскаму!” Вось такі гэта быў чалавек! Даступны, демократычны і культурны ва ўсіх сэнсах слова.

У КОЖНЫМ ПДВОРКУ ПА МУЗЕІ

Чаго найперш не хапае Гродна? Мабыць, музефікацыі гістарычнага цэнтру. Мару, што праграма “Спадчына”, спрацаваная ў свой час з маім непасрэдным удзелам і прынятая гарвыканкам, паспрыяе адкрыццю хаця б 5—6 музеяў. Прычым тут не трэба вялізных экспазіцый — для кожнага хопіць і пары ўтульных залаў у старых камянічках. Шпацыруеш ты надвясоркам па Савецкай — і бачыш шмільду “Музей нумізматыкі”. Настрой добры, чаму б не зайці?

Балазе, у фондах нашага гісторыка-археалагічнага музея — тысяч дзвядцят манет з усіх кантынентаў, якія цяпер без справы ляжаць у скрынях. Гэта ж гатовая экспазіцыя! Апрача яе, можна зрабіць і залу для зменных выстаў з калекцый нумізматаў і, вядома, шапкі Нацыянальнага банка, дзе прадаюцца сучасныя калекцыйныя манеты. Вось вам гатовы турыстычны аб’ект!

Заходзіш у уседнюю арку — а там музей філатэліі. У часы перабудовы, калі праз Гродна хадзілі міжнародныя цягнікі, многія спрабавалі вывезці за мяжу вельмі каштоўныя маркі, але мытня гэта

спробы спыняла, і ўнікальныя калекцыі асядалі ў фондах нашага Гісторыка-археалагічнага. У яго сховішчы ёсць нават самыя рэдкія расійскія маркі! Апаведна, будзе з чаго фарміраваць экспазіцыю. І, зразумела ж, у музеі знойдзецца месца і для філатэлістычнай лаўкі і сучасных беларускіх калекцый.

Ідзем далей па Савецкай — і бачым шмільду “Музей фатаграфіі”. Гэта галоўная мая мара, і буду ўдзячны лёсу, калі яна ўрэалізуецца ўжо пры маім жыцці. Далібог, мае мініскія сярбы гатовы перадаць для музея даброму саотню калекцыйных фотаапаратаў. Яшчэ та можа аднавіць атэле гродзенскага фатографіа пазамінулага стагоддзя — а ў нас іх была цэлая плеяда. І абавязкова павіна быць мемарыяльная зала знакамітага Пятра Шумава. Чулі пра такога? Не? Ну так, гэтае імя ў нас пакуль мала каму вядомае, трэба яшчэ прыкласці шмат намаганняў, каб вярнуць яго на Беларусь.

Уявіце сабе — сын царскага чыноўніка, прысланага ў Гродна пасля паўстання 1863 года для ўмацавання кантролю, ён сам становіцца рэвалюцыянерам! Восем арыштаў, чатыры галы ў гродзенскай турме... А калі хмары зноў згучаюцца, ён уцякае ў эміграцыю ў Парыж і каб нека там пракарміцца, пачынае кар’еру фатографа. З нуля, узяўшы! І што б вы думалі — дасягае папросту нечувананага поспеху, чые кампліменты ад самога Агуста Радэна, які называе яго сваім улюбёным фатографам, робіць прашьму здымкаў знакамітасцяў, якія мы часта бачым у падручніках, не ведаючы, хто іх аўтар. Усе лічылі за гонар патрапіць у яго атыль!

Сёння ўжо ёсць дамоўленасць аб вяртанні на Беларусь часткі спадчыны Шумава. Зразумела, такою пастацю Гродна мае поўнае права ганарыцца.

ШЫКОЎНЫЯ СУТАРЭННІ

Што яшчэ мяне даўно хвалявала, дык гэта сутарэнні дамоў ў гістарычным цэнтры Гродна. Вы ж, напэўна, бывалі ва ўтульных віленскіх кавярняках, размешчаных у старых падвалах? Там яны прывячэньня да ладу і актыўна выкарыстоўваюцца на радасць турыстаў. А нам што перашкаджае? Пагатоў, на той жа Савецкай ёсць такія лёхі, дзе можна ледзь не на аўтамабілі ездзіць! Пабудаваныя яны грунтоўна — столь трывала. Але нікому доўгі час да іх справы не было.

Неяк я зладзіў экскурсію па падвалах Савецкай тагачаснаму мэру Гродна Барысу Казялкоў, і ўбачанае яго ўразіла. Чалавек гэта ініцыятыўны, і, спустышышыся ў адно з сутарэнняў, ён апазру правёў там імправізаваную планёрку. У выніку, згадалі мы пра адно акцыянернае таварыства, названае ў гонар французскага горада-пабраціма, якое спецыялізуецца на выкшталючых кандытарскіх вырабах. Кантрольны пакет акцыяў — у гарвыканкама. Апазру было прынятае рашэнне запрасіць добрых архітэктараў, тыя неўзабаве зрабілі дыхтоўны праект.

На цэнтральнай вуліцы Гродна з’явілася кавярня “Раскоша”, ад якой у захапленні ўсе турысты. Ганарувае, што і я таскама прыклаў руку да яе стварэння. А паколькі ўсё атрымалася ўдала, інвестары зацікавіліся і іншымі сутарэннямі. У будынку непдалёк — там, дзе крама “Оптыка” — яны ажно двухпавярховыя! Наколькі я ведаю, ужо зроблены эскізы праекта для іх.

ГАЛІВУД ПА-НАД НЁМАНАМ

Я ўжо прызвычаўся да сваёй ролі заўсёднага парушальніка спа-

кою — якая многім, мусіць, не надта падабаецца. Усе ведаюць, што калі ў твой кабінет уваліцца гэты вар’ят Ласмінскі, пра спакой можна забыцца. Памятаю, сустрэўся нека на вуліцы з віцэ-губернатарам Віктарам Лісковічам і выказваў здзіўленне: чаму гэта ў нас акрылі алеа галівудскіх зорак? Ён пагадзіўся і тут жа спытаў: дык а што вы прапануеце наўзамен? Я адказаваў: ну як, у нас жа свой Галівуд быў, гродзенскі! Тут здымаліся ці не ўсе лепшыя беларускія фільмы, агулам каля пяцідзсятці. Я і сам у свой час дапамагаў з выбарам пляцовак Ігару Дабралюбава, Валерыю Рубінчыку, з іншымі рэжысёрамі супрацоўнікаў.

Пагаварылі мы, разшыліся — і тут раптам звянок ад памочніка віцэ-губернатара. Аказваецца, змест нашай размовы патрапіў у пракапол даручэнняў, і цяпер ужо не адкруціцца: кроў з носу трэба выконваць! Адной з разнічак мінулага дня горада стала адкрыццё алеі беларускага кіно на той жа Савецкай. Яшчэ адна гарадская адметнасць! А цяпер пайшлі далей — ужо ўсталявана некалькі прыгожых інфармацыйных табліц з кадрамі з фільмаў і тлумачэннямі на некалькіх мовах — чым не новы турыстычны маршрут?

ПАДТРЫМКА БОЖАЙ МАЦІ

У нашай Каложы знаходзілася чудатворная ікона Багародзіцы, датаваная канцом XVII стагоддзя. У 1915 годзе яна была эвакуіраваная ў Расію, дзе яе сляды згубіліся. Будучы дэпутатам гарсавета, у якога ў акрузе калісьці знікла святыня XVII стагоддзя, я паставіў перад сабой задачу пачаць пошукі абраза, заручыўшыся дапамогай Беларускай праваслаўнай царквы. Была доўгая перапіска з рознымі расійскімі ўстановамі, але выніку яна не прынесла. Аднойчы падчас экскурсіі ў Каложу з дэлегацыяй горада Хімки Маскоўскай вобласці, расказаў ім пра мару многіх гараджан знайсці абраз.

Праз месяц мне патэлефанаваў тагачасны намеснік кіраўніка адміністрацыі Хімак, з якім у Гродна ўсталяваныя сяброўскія сувязі, і сказаў: “Мы перадалі ваш запыт асабіста Патрыярху Алексію, і ён асвятліў дошку для новага спісу гродзенскай іконы. Копію рабіць забаронена, бо яна жыватворная, але новы спіс — можна. Таму чакаем ад вас дакладныя апісанні”. А ў мяне яны былі, разам з друкаванай каліяровай выявай 1867 года. І ў 2006 годзе ікона вярнулася ў Гродна — хай і ў выглядзе новага спісу.

Мяне пахрысцілі ў сталым узросце, хаця, прызнаюся, у храмах бываў зрэдку. Але, калі мяне чакала вельмі сур’ёзная аперацыя з непрадказальным вынікам, напрыкладні прыезджаў у Каложу памаліцца, падалаваць той абраз. Дзякаваць Богу, усё прайшло добра. Я жывы і зноў поўны сіл. Вось адсвяткавалі 45-гадовы юбілей клуба, які ўжо год як мае званне Заслужанага аматарскага калектыву Беларусі, рыхтую выставу ў Маскве, потым і ў Мінску ў мяне будзе персаналка, новыя фотальбомы выйдучь. Планаў столькі, што яшчэ на адно жыццё хопіць.

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.
Экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст."; "Мастацтва Беларусі XIX — XX стст."; "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст."; "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст."; "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст."; "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.".
- Выставы:
- Выстава "Напалеон Орда. Ілюстраваная энцыклапедыя краіны" — да 3 снежня.
- Выстава "Эрнст Барлах — Кета Кольцэ. Пераадольваючы існаванне" — да 3 снежня.
- Выстава "Ленін 17" — да 12 снежня.
- Выстава "Скарбы Старажытнага Егіпта" — да 10 снежня.
- Выстава твораў жывапісу Міхаіла Рагаляева (1932 — 2010) "Песня жыцця" — да 17 снежня.
- Выстава "Мастацтва на мадаў Вялікага ступу" (у рамках праекта "Шасце Залатога чалавек па музее свету") — з 2 да 28 снежня.
- Выстава "Сімфонія жыцця" (да 70-годдзя жывапісца і графіка Мікалая Таранды) — з 8 снежня да 7 студзеня 2018-га.
- Культурны праект "Інклюзіўны музей: натхняючы адзін аднаго..." — з 3 снежня з 13.00 да 14.30.

Філіялы музея
МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛЮВЫ XIX СТ."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.
Пастаянная экспазіцыя:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".
- Выстава фотаздымкаў Паўла Валынцэвіча "Жыццё ў карды" — да 15 снежня.
- Выстава моды і аксэсуараў эпохі Рамантызму з калекцыі Ігара Сурмачэўскага "І панназ пачаць пара" — да 13 студзеня 2018-га.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава "Жаночы сусвет" — да 11 сакавіка 2018-га.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ПАСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 43 22.
Экспазіцыі:

- Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь".
- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
- Бестэрмінавая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
- Аўтарскі праект Ахрэма

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.

- 2 — "Спартак" (балет у 3-х дзеях) А.Хачатуряна.
- 3 — "Віагёт" (балет у 2-х дзеях) В.Кузняцова. Пачатак а 18-й.
- 5 — "Сівая легенда" (опера ў 2-х дзеях) Д.Смольскага.
- 6, 7 — "Карсар" (балет у 3-х дзеях) А.Адана, Ц.Пуні, Л.Дэліба, Р.Дрыга, П.Альдзібургскага. Прэм'ера.
- 7 — "Партрэт. Эдзіт Піаф" (канцэрт заслужаўнай артысты Рэспублікі Беларусь Алены Сано). Камерная зала імя

Беларобіка VKL3D.

- Акцыя "Воляне піяніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
- Выставы:
- Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
- Выстава "Ад рымскага днарыя да беларускага рубля".
- Выстава твораў Наталлі Табушавай "У свеце людзей" — да 3 снежня.
- Выстава "Моднае стагоддзе" (гістарычныя касцюмы з прыватнай калекцыі Аляксандра Васільева) — да 10 студзеня 2018-га.
- Фотавыстава "Храмы Віцебшчыны" (у рамках экспазіцыі "Беларусь: адраджэнне духоўнасці") — да 10 снежня у музейнай прасторы "Галерэя".
- "Казачныя чытанкі" ў музеі — 2 снежня. Пачатак а 17-й.

Філіялы музея
ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

- Абноўленая экспазіцыя, прымеркаваная да 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі (залы дапоўненыя новымі прадметамі амаля з уоіх фондавых калекцый музея).
- Экспазіцыйны праект "Мінск 1917", прысвечаны гісторыі горада ў рэвалюцыйны 1917 год — да 14 студзеня 2018-га.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАВНАСЦІ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 11.

- Пастаянная экспазіцыя.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 06 33.
Экспазіцыі:

- "Геалогія і палеанталогія".
- "Сезонныя змены".
- "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
- "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
- "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
- "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
- Выстава "Жывыя цмокi" — да 25 лютага 2018-га.
- г. Мінск, вул. Казіна, 117 (будынак кінатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53.
- Выстава "Сафарты парк".
- Атракцыйн "Стужачны лабырынт".
- Атракцыйн "Лазерны квест".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.
Пастаянная экспазіцыя:

- "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях"; "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX стст."; "Тэатральная культура Беларусі XX стст.".
- Выстава "Валянцін Елізар'ёў. Балет — мастацтва душы" — да 28 снежня.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АКАДЭМІЧНЫ МУЗЫЧНЫ ТЭАТР

г. Мінск, вул. Мяснікова, 44. Тэл.: 200 81 26.

- 2, 3, 8 — "Трыстан і Ізаolda" (фолк-рок-мюзікл у 2-х дзеях) А.Сімона. Прэм'ера. Пачатак а 18-й.
- 5 — "Вясельны балар" ("Аршы мал алан") (камедыя ў 2-х дзеях) У.Гадзюкева.
- 6 — "Соф'я Гальшанская" (мюзікл

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСМІЛЬНІХ КРОПКАХ:

МАГАЗЫН "БЕЛСАЮЗДРUK"

- Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
- Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
- Праспект Незалежнасці, 44.
- Вуліца Валадарскага, 16.

КІЁСК "БЕЛСАЮЗДРUK"

- ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
- Праспект Пераможаў, 5.
- Вуліца Рабкораўская, 17.
- Праспект Незалежнасці, 168, В.
- Вуліца Лабанка, 2.

ГАСЦЕЎНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА

г. Мінск, пр-т Стараўленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава "Старая, старая кухня" — да 7 студзеня 2018-га.
- Майстар-класы:
- Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+.
- Інтэрактыўны музейныя заняткі "Асновы ацёрскага майстарства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО

г. Мінск, вул. Свардлова, 4. Тэл.: 327 10 75.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава "Капляшны вернісаж" — да 3 снежня.
- Музычна-светлавая перформанс "Шагал: музыка колеры" — 2 снежня. Пачатак а 19-й.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.
Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Часовая экспазіцыя "У нябёсах мы лёталі адных..." (да 75-годдзя 1-га асобнага знішчальнага авіяпалка "Нарман-дэ-Нёман" — да 24 снежня.
- Часовая экспазіцыя "У баіх за Жыцьне. Дзейнасць спецгруп НКУС-НКДБ СССР-БССР на акупаванай тэрыторыі Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. 1941 — 1944 гг." — да 31 студзеня 2018-га.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.
Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава абрэзкавай мазайкі Маргарыты Котавай "Нясвіж. Бег стагоддзю" — да 14 студзеня 2018-га.
- Выстава "Гарнітурная лялька і кабінетная бронзавая скульптура" з калекцыі Мікалая і Алены Байрачных — да 4 лютага 2018-га.
- Гістарычны квест "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.
- Сектар экскурыйнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейска, 1.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава твораў Дар'я Сумаравай-Копач "Колеры натхнення" — да 20 снежня.
- Ратуша Вул. Савецкая, 3.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Квест "Выходкі старога захавальніка".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

- 2 — "Ціхі шпэат сыходзячых крокаў" (сон у 2-х дзеях) Д.Багаслаўскага.
- 3 — "Сіндром Медзі" (трагедыя) Ю.Чарняўскай. Прэм'ера. Пачатак а 17-й.
- 4 — "1517" (контраверсія без антракта). ПАН-студыя прадстаўляе.
- 5 — "Бетон" (візуальная паэзія) Я.Карняга. Прэм'ера.
- 6 — "Партрэт" (трагіфарс паводле апавесці М.Гогаля).
- 7, 8 — "Кругі раю" (дакументальная алергорыя) С.Навуменка.
- 9 — "Воук-маралавец" (музычная казка) С.Казлова. Пачатак а 11-й.
- 9 — "Дзённік пазта (Інтымы дзённік)" (гісторыя каханя і здрады) С.Кавалева.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР" г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава "Сімвал незалежнай Беларусі: адраджэнне Мірскага замка".
- Квест "Вайна і Мір, альбо Таямніца дзювох скрынь" — кожную пятніцу. Пачатак а 15-й.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.
Экспазіцыі:

- "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
- Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.
- Выстава графікі Настасі Вальс "Мір жанчыны ў літаратуры: ад Ліліт да Лаліты".
- Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
- Тэатрызаваныя прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
- Музейныя майстар-класы і заняткі.
- Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
- Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
- Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квест-гульні "Таямніцы дома Песняра". Акцыі:
- "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).
- Вішэаванне ад музея, фотасесія "У дзень вяселля — у музей!".

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.
Экспазіцыі:

- Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам ролика ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей "Хлопчык і лётчык", галарэяфічым тэатрам.
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".
- Выставачны праект-мемарыял "Страчаныя абліччы" — да 7 снежня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

- 2 — "Ціхі шпэат сыходзячых крокаў" (сон у 2-х дзеях) Д.Багаслаўскага.
- 3 — "Сіндром Медзі" (трагедыя) Ю.Чарняўскай. Прэм'ера. Пачатак а 17-й.
- 4 — "1517" (контраверсія без антракта). ПАН-студыя прадстаўляе.
- 5 — "Бетон" (візуальная паэзія) Я.Карняга. Прэм'ера.
- 6 — "Партрэт" (трагіфарс паводле апавесці М.Гогаля).
- 7, 8 — "Кругі раю" (дакументальная алергорыя) С.Навуменка.
- 9 — "Воук-маралавец" (музычная казка) С.Казлова. Пачатак а 11-й.
- 9 — "Дзённік пазта (Інтымы дзённік)" (гісторыя каханя і здрады) С.Кавалева.

■ Выстава жывапісу, графікі і скульптуры "Вецер Кастрычніка" — да 10 снежня.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:

- "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана Ганаравому грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.
- "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт".
- Выставачна-інтэрактыўны праект "Сустрэча з майстрам" — да 31 снежня.
- Выстава жывапісу Сільвы Лінарэт (Латвія) "Адлюстраванне" — да 4 лютага 2018-га.
- Выстава твораў маладых беларускіх мастакоў "Аголеная натура" — з 6 снежня да 7 студзеня 2018-га.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыя:

- "Мінску ў гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"

г. Мінск, праезд Чыжэўскай, 8. Тэл.: 285 18 86.
Экспазіцыя:

- "Кала часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

ФІЛІЯЛ ПЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскай, 10. Тэл.: 285 18 86.
Экспазіцыя:

- "Кала часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"

г. Мінск, вул. Кір'ілы і Іафодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.

- "Сані + вазок; каліска + брычка; карэта + вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
- Віртуальная гульня "Карэтны майстар".

ЭКСПАЗІЦЫЯ "МІНСКАЯ КОННАЯ ЧЫГУНКА"

г. Мінск, вул. Кір'ілы і Іафодзія, 6.

- Экспазіцыя складаецца з некалькіх раздзелаў, якія распаўняюць пра жыццё Мінска 1890 — 1920-х гг.

АРТ-ГАСЦЕЎНА "ВЫСОКАЕ МЫСТА"

г. Мінск, вул. Герцэна, 2а. Тэл.: 321 24 30.

- Выстава "Гарадскія патэрны" — да 10 снежня.

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 50 64.
Пастаянная экспазіцыя:

- "Прырода Лідчыны".
- "Сучаснае мастацтва краю" (жывапіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло).
- Выставы:
- Выстава "Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашэра".
- "Вядзем пачатак мы ад Гедыміна...".
- Мемарыяльны пакой Валіяцкіна Таўлая.
- Выстава са збору А.Фішбайна "Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст.".
- Музейна-воображная зала "Хрушчоўка 60-х".
- Выстава "Вайны связчанныя старонкі".
- Выстава "Надзейны шчыт краіны".
- Выстава "Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт".
- Выстава "Жыве мая ліра на новай".

ІЎБСКІ МУЗЕЙ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ КУЛЬТУР

г. Іўе, вул. 17 верасня, 9. Тэл.: (8-01595) 2 68 96.

- Экспазіцыя "Пад адзіным небам пра стагоддзі" ("Карэнае насельніцтва Іўеўшчыны", "Беларускія яўрэі", "Другая сусветная вайна").
- Выстава "Гэты дзіўсныя школьны свет" (з уласнай калекцыі Івана Буіко).
- Прадстаўленні ляльчанага тэатра "Батлейка".

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ

г. Навагрудак, вул. Гродзенская, 2. Тэл.: (8-01597) 2 14 70.

- Пастаянная экспазіцыя: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны".
- г. Навагрудак, вул.Мінская, 64-66.
- Экспазіцыя: "Музей іўрэйскага супраціўлення на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА

г. Навагрудак, вул. Леніна, 1. Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).

- Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
- Пастаянныя выставы: "Святло кухні Міцкевічаў", "Малюнк сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ

"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ" г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12.

- Выстава "Рабіна нябачны паляў" — да 6 снежня.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА

г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс: 290 60 10.

- Выстава твораў Канстанціна Андруковіча "Цывілізацыя" — з 5 да 15 снежня.
- Выстава-конкурс "Графіка года" — з 5 да 15 снежня.
- Мастацкая выстава секцыі "Верасень" БСМ — з 6 да 15 снежня.
- Выстава твораў Алеся Мары (Аляксея Марачкіна) "Збор-1" — з 7 да 15 снежня.

УВАГА!
ТУТ МАГЛА БЫЦЬ ВАША АФІША!

Звяртайтесь:
+375 17 286 07 97,
+375 17 334 57 41
(факс)
kultura@tut.by